№ 38 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 18 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

ՈՒՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916 ՈՒՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 18 ՓԵՏՐՎԱՐԻ № 38

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԴՈՒՆԵՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ԼԻՆԳՇԱԲԹ.—1-ին երեսի վրայ տող (պարտ) 10 կոպ., Գովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 5 կոպ., Գովկասից դուրս՝ 10 կոպ.

ԱԳՈՒՏԻԿ ԲԱՑԵՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆԵՎՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 9—3 ժամ., գրասենեակը 9—3 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ՝ ժ. 2-ից մինչ 3-ը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ". Сололовская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57. կամ Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

Տարեկան 10 ռուբ.
Կէս տարին 6 ռուբ.
Ամսական 1 ռուբ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան 12 ռուբ.
Կէս տարին 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունուում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պիտի վերջանայ անպատճառ յիսուսաց որևէ ամսի վերջին.

Մարտի մէկից մինչև տարայ վերջը արժէ 9 ռուբլի.

ՈՉԱԻԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐ. և ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԷ ԸՆԴՈՒՆԻՎՈՒՄ

Ոչ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 50 ԿՈՊԵԿ (կարելի է և դրոշմներով) և նոր հասցէն, առանց որի գիմումները կը մնան ԱՆՀՕՏԻՒՆՔ.

ՕՐԻԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արևմտեան ճակատում ռուսները Դվինսկի շրջանում մի քիչ առաջ են անցել Գորբունովկա գիւղի մօտ և Գոնսեժի երկաթուղու հիւսիսային կողմը.

Սև-ծովի եզերքին ռուսաց մի ականակիր ոչնչացրել է բեռնակիր անասունների մի քարաւան.

Գեր. Հրամանատարի շտաբը հաղորդում է Էրզրումի առման մանրամասնութիւնները.

Արևմտեան ռազմաթեմում շարունակուում է կատաղի ճակատամարտը Վերդենի շրջանում.

Միջագետքում գեն. Էյմերը անակնկալ յարձակում է գործել Թիւրքերի վրայ Տիգրիսի ձախ ափին և մեծ կորուստներ պատճառել նրան.

Գերմանացիները և բուլգարները բազմաթիւ ամրութիւններ են կառուցանում ռումինական սահմանի մօտ.

«ԼՈՅՍ» ընկերութեան հիմնադիր — կարգադրիչը յայտարարում է ի գիտութիւն փայատէրերի, որ նրանք, ովքեր իրենց փայերի ստացագրերը չեն ստացել, թող բարեհաճեն մինչև յառաջիկայ կիրակի մտնել «Հորիզոն»-ի գրասենեակ ստանալու համար:
ՁԲ 2—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ՀԸՅՈՑ ԳՐԱՄԱՏԻԿ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
Հինգշաբթի, փետրուարի 18-ին
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ
ՑԵՐԵԿՈՎ
ՀԻՆ ԱՍՏԻԱԾՆԵՐ.
Դրամա 12 պատկերով, Լ. Շանթի
ՄԱՍՆԱԿՑ. Է ԱՄԲՈՂՋ ԽՈՒՄԲԸ
ԵՐԳԵՑԻԿ ԽՈՒՄԲ
Սկիզբը ցերեկւայ ժամը 12-ին
Տեղերի գները սովորական են
2—1

Երեկոյեան վերջին հրաժեշտի ներկայացում
ի պատիւ Ս. ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ տօնի
ՄԵԾՆ ՎԱՐԴԱՆ
ԿԱՄ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄ
Ողբերգ. 5 արար., Վ. Տիրացեանի
ՄԱՍՆԱԿՑ. Է ԱՄԲՈՂՋ ԽՈՒՄԲԸ
Սկիզբը ժամը ճիշտ 8-ին
Տեղերի գները բենեֆիսային են
Բեմադրեաց՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ

Էլեկտրո- „ԼԻՐԱ" Թատրոն
ԱՅՍՕՐ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ
ՋԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐՈՒՄ
Տեսարան
ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀՈՒ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ
Դրամա 3 մասից բաղկացած.
ԼԱՒ ԴԵՂԸ, ծիծաղաշարժ:
Մօտ օրերս կը ցուցադրուի հսկայական պատկեր, «Վոլգացու հոգու խորտակումը», ըստ Մակսիմ Գորկու գրուածքի.
Ազդ. 0—129
582

ԲԺԻՇԿ
Շուշանիկ Նաբաթեան
Ընդունում է հիւանդներ
Կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան մասնագէտ: Ընդունելութիւնը ամեն օր ցերեկւայ 1—2 ժ. երեկոյեան 4—6 ժամը.
Սոլոլակ, Թաքշլևսկայա փող. № 1.
705 Հեռախօս 10—58. 100—69

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ
ԲԺԻՇԿ
ՎԼԱՄԵՇԱՊՈՒՀ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
ՏԻՐՈՍԵԱՆ
Ներքին և կանանց հիւանդութիւններ: Հիւանդներին ընդունում է առաւօտեան ժամը 8 ից մինչև 9-ը, երեկոյեան ժամը 5-ից մինչև 7-ը: Միխայլովսկայա փող., տուն Դրամբեանի.
184 25—1

ԲԺԻՇԿ
Բ. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ
Վենեռական, կաւի, սիֆիլիս և նրանց հետևանքներ: Բուժուում «606» և «914» նշանաւոր դեղերով, հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր երեկ. ժ. 5½-ից մինչև 8-ը: Միքայէլեան փող., № 33, մինչև 8-ը.
38 Հեռախօս 16.17. 100—33

ԲԺԻՇԿ
Ղ. ՄԱՏՈՅԵԱՆՑ
Ընդունում է հիւանդներ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՑՈՑ ՀԻՒԱՆԴ.
Ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկոյեան 5—7-ը:
Սոլոլակ, Լերմոնտովսկի փող. № 23.
865 50—47

Թիֆլիսի բուժարանիկնառ ատաղ որդեցատ բժշկուհի
ՍՈՓԻԱ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ
Ընդունում է ԱԶՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ունեցողներին ամեն օր 1½—3 ժամը: Սերգէևսկ. փող. № 1. հեռախօս 16—67
932 50—16

ԲԺԻՇԿ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը, մասնաւորապէս կոկորդի, քթի, ականջի հիւանդութիւններով:
Առաւօտ. ժամը 10—12-ը:
Երեկոյեան » 5—7-ը
Бебутовская ул., № 26. 3-рд որդոյ գիմեազիայի կողքին.
849 75—55

ԲԺԻՇԿ
ԱՍԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ԿԵՕՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ
Պլոմբ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի. Արհեստական ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործեալ մեթոդով.
Ընդուն. 10—2-ը ցերեկ., 4—7 երեկ.
Լերմոնտովսկայա փող., № 1, մուտքը պերսպեկտիվից.
100—85 727

ՌՈԲԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺԻՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ.
ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱՀԱՏԻ և դրան, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՈՒՆՆԵՐԻՆ, թոքախտ, որտի և ուրիշ օրգանների ընդունելութիւնը և լուսանկարները լուսաւորած ՇԱՆՔԱՑԻՆ ՐԵՆՏԳԵՆԻ ճառագայթներով: Ամեն օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը:
Բեհբուտովսկայա № 23, հեռ. 7—94.
123 25—15

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ
ԲԺԻՇԿ
Պ. Ե. ՐԵՖԵՏՆԻԿՈՎ
ՆԵՐՔԻՆ եւ ԵՐԵԽԱՑՈՑ հիւանդութիւնների.
Հիւանդներին ընդունում է ժամը 3-ից մինչև 5-ը, տներն այցելում է երեկոյեան ժամը 5-ից: Արտիլերիան փողոց, տուն Գեօնջեանցի (Թոլմ Զեստի շարքում).
924 50—48

Ս. Վարդանանց տօնի առթիւ
ՀԱՒԼԱԲԱՐ „ՊԱԼԱՍ" ԹԱՏՐ.
Հինգշաբթի, փետրուարի 18-ին
Պ. ԱԳԱՒՈՆԸ ԵՒ ՏԻԿ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ-ԴԱՒԹԵԱՆԸ
Մասնակցութեամբ հին սիրողների
կը ներկայացնեն
I
ՇՈՒՇԱՆԻԿ
Դպրամ. ողբերգ. 3 գործ. Կարինեանի
II
ԽԵԼԱԳԱՐ
Դր. պատկ. 1 գ. Զուլանեան, Թարգմ. Ագաւնի
Երգեցիկ խումբը դեկավարութեամբ Մկրտչեան Դրիգորի
Խաղամիջոցներին կը նուագէ մանդոլինիստների խումբը
Տեղերի գները 1 ռ. 50 կ. մինչև 30 կ.
Տոմսակները վաճառուում են Թատրոնի կասսայում:
Սկիզբը ժամը 8-ին երեկ.
Կարգադրիչ՝ ԱԳԱՒՈՆ
1—1 186

ԵՂԻՇԷԻ ԴԱՄԲԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ
Ս. Վարդանանց յիշատակին
— Ուխտ երթանք, բարեպաշտ ուխտաւոր, Արտասի կանաչագեղ ու ջրառատ սարալանջին կառուցեալ սա մենակ մենաստանին: Անցնենք սա գարաւոր ընկուզենեաց հովանիներէն, բիւր մը խոտոր, յաջ կողմն երթանք ու լռիկ մենաստանը, Զաղար ս. Նշանայ՝ կը հանդչի ծովային զեփիւռով օրօրուող ծառերու շուքին տակ:
Մենաստանիս արտաքին խրթնութեան մի նայիր, բարի ուխտաւոր, գեղակերտ ու պաշտելի է ներքին տաճարն, որուն աջակողմը մինակ ու լռին մատուռ մը կայ խնկելիս: Ներս մանենք, ինչ խորհրդաւոր լռութիւն մատուռէն ներս: Հոգակրօն մը կայ հոն —հաւատքոյր իր հոգերուն—խնամ ու անշուք: Մեծին Վարդանայ զոլրին, հայոց հոգեզմայլ վարդապետին, հրեշտակակենցաղ ճգնաւորին, մեղրածորան Եղիշէի նշխարքն են սա ամփոփեալ, սա անարձան, անտապան, անյիշատակագիր շիրմին մէջ:
Նա, որ անմահ արձանացոյց Վարդանն ու իւրայինք, ինք կը մահանայ սա ցուրտ դամբանին մէջ: Մութ ու տխրաբոյր է մատուռն, որուն կամարին տակ զոյգ մը ծիծառներ կապրին, ամենօրեայ ողբերգուները Աւարայրի անմահ պատմագրին:
Ու կը նայենք պիշ-պիշ սա լռին գերեզմանին. ինչեր կը պատմէ, կը քարոզէ ան... Կը համբուրենք սրտագին, կը յուզենք, կարտասուենք լռիկ մեջիկ, կերկրպագենք երկիւղիւ ու կը խորհրդածենք անվերջ, այս անշուք դամբանին տակ: Քանի կը կենանք, քանի կը նայինք, քանի կը խորհինք, այնքան աւելի կը բացուի մեր ուշքը, կը շատնայ վաղեմի, հինաւուրց կարօտը և այնքան աւելի սիրալի հիացմանց ու գմայլմանց անդունդները կը բացուին մեր առջև:
Երկինքէն այս հոգեզմայլ պահուն արեւտ մը կ'ինկնէ կարծես մատուռին մէջ՝ պաշտամունքի և հիացման սա նուիրական րոպէներուն, — «Եղիշեայ հոգեճգն է քաղցրազրուցիկ»... կը տարուիմ հին յուշ-յիշատակներով և հիասքանչ ապրումներով ու երազանքներով կը փոխադրուիմ դարեր առաջ, Աւարայրի դիւցազնաց ճակատամարտին մէջ...

* * *

Ահա Աւարայրը: Տղմուտ երկու ափերուն վրայ կը տեսնեմ Հայոց և Արեաց քաջամարտիկ բանակները: Հայոց բանակը ուրախ ու հպարտ է. ան վեհ պարտականութիւն մ'ունի կատարելիք. հայրենասիրութեան և անձնուիրութեան վեհ զգացում մը կը փայլի մէն մի հայ զինուորի դէմքին վրայ: Վարդան վեհօրէն բանակին կենտրոնը կը կանգնի և խրոխտ ձայնով կը խրախուսէ իր արիասիրտ զինուորները. «Ա՛րդ աղաչեմ զձեզ, ով քաջ նիզակակիցք իմ, ժանաւանդ զի բազումք ի ձէնջ՝ լաւագոյն էք քան զիս արիութեամբ և զանու ի վեր, ըստ հայրենի պատուոյն. եթէ տացէ Տէր յաղթութիւն ի ձեռս մեր, սատակեսցուք զզօրութիւն Նոցա, զի բարձրացի կողմն հշմարտութեան եւ եթէ հանեալ իցէ զժամանակ կենաց մերոյ սուրբ մահուամբ պատերազմիս, ընկալցուք խնդութեամբ սրտիս, բայց միայն յաղթութիւնս քաջութեան, վատութիւն մի խառնեսցուք...» *)
Վարդանին խրախուսանքը ունկընդրելէ յետոյ կանգնիմ: Ղեոնդ երէցը կը հաղորդէ հայրենեաց սիրոյն զոհուող քաջամարտիկները: Օրը կ'երեկոյանայ: Դիշերը վրայ կը հասնի. հեռուն տրտում Տղմուտի բլրաստատ եզերքներէն սուեր մը յառաջանալով հայոց բանակին կը մատնայ անշմարելիօրէն ու կանհետանայ խաւարին մէջ. Նա էր...

«Բանդակագործ քաջ Եղիշէն
«Գրիչն ի ձեռ գայ յԱրտազ
«Զափէ, ձեզ, գրէ, գրոշմէ,
«Կեանք, մահ, հաւատք Վարդանայ...»

Արշալոյսը կը բացավառի արևելքէն, պատերազմական շեփորները կը հնչեն, պատերազմը կը սկսի, հայոց բանակն առիւծասիրտ, կը յառաջանայ, կը դիմադրէ ու կը խիզախէ արիութեամբ:
Հայ ազգային գոյամարտի այս սոսկալի ճակատամարտը հայոց համար օրհասական կը դառնայ: Վարդանը իւրայիններով աստ-անդ կը վազէ, կը խրախուսէ և աջ ու ահեակ թշնամիներ կը թաւալէ: Ղեոնդ երէցը խաչն ու սուրը ձեռին բանակ մ'ալ ինքը կառաջնորդէ նոյն արիութեամբ: Երկուստեք դիակները կիյնան թաւալաւոր: Տղմուտը կարմրնոտի ու մեղմ-գլոր: Տղմուտը կարմրնոտի ու մեղմ-օրօր կը սուրայ: Շեփորներու զոչիւն, նիզակներու շառաչիւն, ուղիղներու խորտակում, վիրաւորներու հառաչանքը, մեռնողներու մրմունջները, բոլորը ի մի կը խառնուին սրտաճմլիկ ահաւորութեամբ մը: Կռիւը երթալով կը սաստկանայ, Վարդանը իւրայիններով կը պաշարուի և երկար ատեն արիութեամբ դիմադրելէ յետոյ կը նահատակուի, աւաղ. հայերը օրհասական պայքարով կը շարունակեն պատերազմը և կը տանեն բարոյական սուրբ յաղթանակը:
Օրը կը մթնի. գիշեր է. ահաւոր խաւարով կը պատուի Աւարայրը: Ամեն ինչ լուռ է: Տղմուտն է միայն, որ իր ներդաշնակ ջրաձայներով կը խանգարէ Աւարայրի խորին լռութիւնը: Բլուրներու ետևէն դարձեալ սուեր մը կերևի, կը շրջէ դիակներու մէջ ու կանհետանայ: Երկինքը մռայլ է, ամպերը կը պատեն Աւարայրը, մահասարսուռ հով մը կը փչէ ուժգնօրէն...

* * *

«Փախէք ամպեր Շաւարշանէն,
«Ալ մի ցօղէք ձեր ցօղեր,
«Շաւարշանը ոռոգած է
«Հայոց քաջաց արիւնէն...

Ուշքի կուգամ, և դարձեալ անվերջ խորհրդածութիւնները կը պատեն ու կը պաշարեն զիս...
Հեռուն, Աւարայրի մէկ բլուրին վրայ խնկելի մատուռի մը մէջ, Տղմուտի ջրաձայներով օրօրուն մշեկ-մշեկ կը հանդչի Աւարայրի անմահ դիւցազն Մեծ Վարդան Մամիկոնեան:
Եւ այս նուիրական օրուան մէջ, երբ համայն հայ ազգը Աւարայրի ճակատամարտը կապրի վեհօրէն, զոյգ մը հոգիներ անբիծ ու հարազատ հայ մթագնած ու կարմիր երկնակամարի վրայ կերթան ողջագուրել զիրար: Սբրբոյն Եղիշէին և Մեծին Վարդանայ հոգիներն են անոնք՝ մարմնացումը հայ փառքին ու անցեալին...

Հայկ Աճեմեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՑԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ՏՕՆԸ

1616 թուականի ապրիլի 23-ին Անգլիայում վախճանուեց Շէքսպիրը, միևնոյն օրը Իսպանիայում վախճանուեց Սէրվանտէսը:
Մի օրում գերեզման իջան երկու գրական հսկայ, որ ոգեզէս յարութիւն առնելով ու բարձրանալով համաշխարհային գրականութեան հորիզոնի վրայ կանգնեն ու Ցանց ընդմիշտ՝ այլ մեծերի շարքում երկու պայծառ արեգակ կամ բանաստեղծութեան ամենատես աչքերը՝ յաւիտեան բացուած մարդկային կեանքի ու բնութեան վրայ:
Էս տարի, ապրիլի 23-ին՝ լրանում է սրանց մահուան երեքհարիւրամեակը:
Համաշխարհային ազգասալի պատերազմի ընթացքում շատ տօներ եկան ու անցան չտօնուած, բայց էս մի տօնը պէտք է տօնի ամբողջ կուլտուրական աշխարհը: Պէտք է տօնեն և պատերազմից հետու կանգնած ժողովուրդներն իրենց խաղաղ քաղաքներում, և կուռ ազգերը իրենց խրամատներում, եւ անգլիացին, որ Շէքսպիր է ծնել, եւ գերմանացին, որ Շէքսպիր է սիրել ու որդեգրել, եւ ռուսը, եւ ֆրանսացին, եւ իտալացին, եւ աւստրոհունգարացին,— ամենքը՛, ամենքը՛, մինչև ուր հասել է Դոնքիշոտի ազնիւ խելառութեան համբաւը, մինչև ուր հասնում է Շէքսպիրի աստուածային բանակալութիւնը, որ մարդկային հոգին ազատագրելով ամեն տեսակ բրոնակալութիւններից՝ միայն ստեղծագործական ոգու իշխանութեանն է ենթարկում:
Էս տօնը վրայ է հասնում սգաւոր մարդկութեանը՝ որպէս մի համաշխարհային միութիւն, թէ՝ ազգերը միայն աւերիչ թնդանօթներ չեն զրկում իրար, այլև ստեղծագործող հանճարներ. թէ նրանք միայն իրար չեն ծը-ւատում ու իրարից խլում, այլև փոխադարձաբար իրար տալիս են էն ամենաբարձրը, ինչ որ կարող է մարդը երազել. թէ նրանք ունին էն տեսակ կապեր, որոնք միշտ մնում են սրբազան, ամուր ու անսասան, նոյնիսկ և էն ժամանակները, երբ պատատուած ու ոտնակոխ են եղած արբայական կնիքներով կնքած ամեն գաղնագիր:

Շէքսպիրը ու Սէրվանտէս...
Հայվէտ ու Դոնքիշոտ...

Նրանք էին, որ յունական ֆաթալիզմից ու միջնադարեան միստերիայից այլ և Իսրայէլի Եհովայի անաւորութիւնից՝ ազատագրեցին մարդկային միտքը, պալատներից ու վանքերից դուրս բերին գեղարուեստն ու գրականութիւնը էս լէն ու արձակ արև աշխարհը և տիրողներին բերին ցիփ մերկացրին ժողովուրդների առջև ու ցոյց տուին մարդը՝ մինը իր բարձր հումորով, միւսը կեանքի ամենակոշ-

*) Եղիշէ պատմագիր:

digitised by A.R.A.R.@

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 18 փետրուարի

ՀԵՏ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐԻ ՃԱՌԸ

Լեհեր, լատիշներ, հրէաներ, մահմեդականներ՝ իրենց խօսքն արտասանեցին Պետական Դումայի մէջ, և կացութիւնը բնորոշեցին, իրենց իրաւունքներն ու գանգատները յայտարարեցին ի լուր Ռուսաստանի և աշխարհի։ Խօսեց և հայ ժողովրդի միակ ներկայացուցիչը—պ. Պապաջանեան։ Խօսեց շունչով, ոգևորութեամբ, հակիրճ ու գեղեցիկ։ Շեշտեց իրաւամբ, որ հայութիւնը իր յոշոտուած ու հաշմանդամ վիճակում անգամ՝ պիտի շարունակէ թև թևի գնալ Ռուսաստանի և իր մեծ դաշնակիցների հետ դէպի վերջնական ու ազատարար յաղթանակը։ Ասաց, թէ ինչ ահագին ռազմագիտական ու քաղաքական արժէք ունի Էրզրումի գրաւումը։ Ասաց, ծափերի ու հաւանութեան նշանների մէջ, թէ ինչ ողբալի սխալ էին գործում այն կարճատես քաղաքագէտները, որոնք մինչև օրս Կովկասեան բաsրը համարում էին երկրորդական։ Ցայտնեց, վերջապէս, իր յոյսը՝ որ «ռուսական արծւի հովանու տակ հայ ժողովուրդը ազատագրւի ու վերածնի իր հինաւուրց հայրենիքի մէջ, որի ամեն մի անկիւնը ոռոգւած է նրա արիւնով և ուր ամեն մի քար խօսում է նրա բարձր կուլտուրական անցեալի մասին»։

Այդ բոլորը սիրուն է ասւած։ Բայց կարևորագոյնը այն է, ինչ որ լռութեան է տւել պ. Պապաջանեանը։ Հայ ժողովուրդը միմիայն ներբողներ չունի անելու, այլ և դառն գանգատներ։ Եւ միմիայն թիւրքական բարբարոսութիւնները նշանակելով չէ, որ արձագանք կը տրւի այդ գանգատներին։

Ինչ տառապանք ու մարտիրոսութիւն է ունեցել լեհ ազգը, ինչ համեմատութիւն նրա և հայ ազգի կրած աղէտի ու տառապանքի միջև... Տեսէք, սակայն, թէ ինչ տոնով է խօսում լեհութեան—այն էլ «Կոլօ»-ի—ներկայացուցիչը նոյն Պետական Դումայի ամբիոնից։

«Ողբալի է, ասում է լեհ Գարուսևիչ, որ մինիստր-նախագահի ճառի մէջ տեղ չգտաւ լեհերի դէմ եղած սահմանափակումների վերացման խնդիրը,—սահմանափակումների, որ ազգային և կրօնական բնոյթ ունին և որ տեղի ունին Կայսրութեան ամբողջ տարածութեան վրայ։ Այդ խնդիրը այնքան անյետաձգելի է... որ յապաղումը թոյլատրելի չէ»։

Կծու ոճով քննադատում է իշխանութեան քաղաքականութիւնը և մահմեդական պատգամաւորը։

«Այդ քաղաքականութիւնը—ասում է Թեվքելեվ—այլազգիների և մասնաւորապէս մուսուլմանների վերաբերմամբ այսօր, պատերազմի օրերում նոյնն է, ինչ որ խաղաղ օրերում։ Տարբերութիւնը այն է միայն, որ այդ հոգեճնչիչ քաղաքականութեան ծանրութիւնը զգացւում է մուսուլմանների կողմից աւելի սուր, աւելի ուժով, քան խաղաղ ժամանակ»։

Ապա մահմեդական պատգամաւորը կատաղօրէն խարանում է տեղական իշխանութեան նիւթած «զարհուրելի բռնութիւնները» Բաթումի ու Կարսի շրջաններում. «Իշխանութիւնը յանցաւոր անգործութիւն էր ցոյց տալիս—ասում է նա—օրէնքի այդ անօրինակ ոտնահարումների առաջ»... Ապա մի շարք պահանջներ է դընում նախարարութեան, պահանջում է ի միջի այլոց փոխել Պետական Դումայի պատգամաւորական ընտրութեան ձևը։

Ոչ պակաս ուժգնութեամբ քննադատում է իշխանութիւնը վրացի Զխենկելի։ Նա էլ ծանրանում է նոյն աղառական դէպքերի վրայ, որոնք «խորապէս վիրաւորել են վրաց ժողովրդին»։

Իսկ հայ պատգամաւորը խօսք չգտաւ արտասանելու նոյն ուժերի ընթացքի մասին մեր հայկական միջավայրում։ Նա յայտարարեց, թէ յետաձգում է միւս անգամին՝ խօսելու այն կացութեան մասին, որ ստեղծել է հայերի համար Կովկասում։ Զրգիտենք, թէ ինչ քաղաքագիտական պատճառներ կարող էին ստիպել մեր պատգամաւորին լռութիւն պահել ամենահանդիսաւոր այս վայրկեանին, երբ ամբողջ Ռուսաստանը և աշխարհը լարւած ուշադրութեամբ հետևում են Դումայի ամբիոնից արտասանւող ճառերին և երբ հայ ժողովուրդը—հազար անգամ աւելի դժբախտ ու անարգւած—եռում է մի աննկարագրելի դժգոհութեամբ, վէրքեր ունի ցուցադրելու յաչս ամբողջ Ռուսաստանի։

Որքան աւելի են լռում, այնքան աւելի են տրորւում ազգերը։ Եւ ո՞ր ազգն է, որ ամենից աւելի իրաւունք ունի խօսելու, դժգոհելու, ո՞ր ազգն է այնքան ահռելի զոհողութիւններ արել, ինչպէս հայը, որ մի կենդանի ողջակէզ է Քառակ Համաձայնութեան յաղթանակի սեղանի վրայ... Պ. Պապաջանեան եղաւ Կովկասում, պատյտ արեց գաւառներում, գնաց մինչև Պարսկաստան, գովելի եռանդով նայեց, դիտեց, ուսումնասիրեց, ցաւ զգաց կատարւող տարկանոնութիւններից ու ոճիրներից, խօսեց տեղ-տեղ այժմով ու գայրոյթով և ահագին dossier-ն գրկած՝ մեկնեց Պետրոգրադ, որպէս զի խոհեմ լռութիւն պահպանէ Դումայի ամբիոնի վրայ, այս խորհրդաւոր պահուն, երբ հայութիւնը շարունակում է տապակւել բութ ու չարակամ ուժերի ճանկերում, երբ հայ ժողովուրդը պատրաստ է գոռալ իր ցասումը ամբողջ աշխարհին։

մանի ու խորին ըմբռնումով ու հանճարեղ վերաբտադրումով, և իրական կեանքի վրայ դրին համաշխարհային նոր գրականութեան սկիզբը։ Էպէսում՝ նոր գրականութիւնը դարձաւ էն թարմ, առողջ օդը, որ Վերածնութեան շրջանից սկսած շնչում է մարդկութիւնը, և, միշտ նոր ուժ առնելով, իրար ետևից նորանոր հորիզոններ է նուաճում՝ անդադար ընդարձակելով իր կեանքի ու աշխարհայեացքի սահմանները։

Մենք էլ՝ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի հետ միասին պէտք է ուրախանք էս մեծ ոտը։

Հայոց գրական ընկերութիւններն ու դպրոցները հանդիսաւոր գրական երեկոյթներ պիտի կազմեն։ Հայոց մամուլը պէտք է պատշաճաւոր յոդւածներ նուիրի և հայոց թատրոնը ազգային ներկայացումներ պիտի տայ՝ Շեքսպիրի մահուան երեքհարիւրամեակին միացնելով և հայ հանճարեղ Հայկէսի՝ Պետրոս Ադամեանի մահուան քսանհինգամեակը։

Յովհ. Թումանեան

„ՀՈՐԻԶՈՆԻ" ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

Դուսախ, 6 փետր.

Խնուս-Ղալայից և նրա շրջակայ գիւղերից շարունակ գալիս են հայ փախստական կանանց ու երեխաների խմբեր։ Ասոյս 2-ին նորից ուսաց սայլերով տեղս հասան 400 հոգի, մեծամասնութիւնը երեխաներ, որոնցից շատերը որբ են։ Փախստականների վիճակը շատ ծանր է—կիսամերկ, ոտաբոբիկ, ոտները ուռած, շատերը հիւանդ։ Ընդհանուր պատկերը չափազանց ծանր է։ Ազատ սայլեր չլինելու պատճառով այդ 400 հոգին ստիպւած եղան մի քանի օր մնալու Դուսախում. շնորհիւ մի քանի բարի ու եռանդուն ռուս սպաների և տեղումս գտնւող զեմստւային միութեան խմբի՝ նրանք իսկոյն տեղաւորւեցին տների ու խրճիթների մէջ և օրական երկու անգամ զեմստւային միութիւնից հաց, թէյ ու շաքար են ստանում։

Այսօր բոլորը սայլերով ճանապարհւեցին մինչև Ղարաքիլիսէ, Զգիտենք մինչև Իգդիր գնացող տեղեր կամ արդեօք զեմստւային միութեան մարմիններ և ամեն տեղ նրանք հնարաւորութիւն կունենան օգնելու գաղթականների այդ մեծաքանակ հոսանքին. չէ որ այդ հիմնարկութիւնը այս գծի վրայ առանց փախստականների էլ շատ է ծանրաբեռնւած։ Ցանկալի է շուտով ունենալ այս գծի մի քանի կարևոր կէտերում հաց, թէյ, շաքար, և բժշկական օգնութիւն. հարկաւոր է ուղարկել հմուտ մարդիկ, որպէս զի միշտ կարողանան կապ պահպանել այս ճանապարհի վարչական մարմինների հետ և հնարաւոր լինի փախստականներին տեղափոխել սայլերով, մանաւանդ որ շուտով կը սկսւի Բիթլիսի և Մուշի շրջանի փախստականների շարժումը դէպի Անդրկովկաս։ Պէտք է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել հազուստեղէնի վերաբերմամբ։ Փախստականներին օգնելու գլխաւոր կայանները պէտք է լինին Իգդիրը, Արծափը, Դաշլի-չայը, Ղարաքիլիսէն, Զիլկանին, Դուսախը, Եփրատի ափում։ Դուսախը շատ մեծ կէտ է, գտնւում է Սանջանի մօտ և մի քանի կարևոր ճանապարհի մէջ տեղը։

Եռմիկ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԷՐԶՐՈՒՄԻՑ

Ստոյգ աղբիւրից մեզ հաղորդում են Էրզրումի մասին հետևեալ տեղեկութիւնները.

Քաղաքում մնացել են 20 հայ չքաւոր ընտանիք և բաւական թւով երեխաներ. խանութներն ու վաճառատները թալանւած են գըլխաւորապէս պարսիկների կողմից։

Բողոքականների նորաշէն որբանոցում կան 30 աղջիկներ։ Ամնասարեան դպրոցի շէնքը անվընաս է մնացել. մօտի առաջնորդարանն այրւած է։ Քաղաքն ընդհանրապէս շատ չէ վնասւած. միայն տեղ տեղ այրւած տներ կան։

Մնացողները պատմել են, որ 10 ամիս առաջ գաղթեցւած են հայերը՝ ասկեարների հսկողութեան տակ։

Գիւղերում եկեղեցիները բոլորովին քանդւած են, նոյնպէս տները. միայն մնացել են լաւ տները, որտեղ բնակւելիս են եղել թիւրքերը։ Եկեղեցական պատկերներ ու խաչեր են գտնւած սրբապղծւած վիճակի մէջ։

Փախուստից առաջ ստիպել են հեռանալ և թիւրք ազգաբնակութեանը, ի միջի այլոց և պարսից հիւպատոսին, որին տարել են իրենց հետ իբրև իրենց դաշնակցի։

ԽՆՈՒՍԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Խնուս, 25 յունուարի

Յունուարի 9-ին Պատնոսից հրանդ եղաւ շարժւել առաջ Մանազկերտի ուղղութեամբ, իսկ թէ մինչև ուր էինք գնալու՝ չգիտէինք։ Երկրորդ օրը մտանք պատմական Մանազկերտը, որը միւս հայկական գիւղերի պէս աւերակների մի կոյտ է ներկայացնում։ 12-ին չնայած սաստիկ ձեան, անցանք Զեռնակ լեռը։ Այդ օրը մեր աջ թևից առաջ էր շարժւում ռուսական մի զօրամաս։ Ղարաքեօրփի գիւղի մօտ սկսւեց ուժեղ կռիւ տաճկական կանոնաւոր զօրքի հետ։ Մինչև երեկոյեան ժամը 4-ը կանոնաւոր կերպով տաճիկները կռւում էին թէ թընդանօթով ու գնդացիրներով և թէ հրացաններով։ Ժամը 4-ին երբ լուր են առնում, որ Զեռնակի լեռնանցքից ուղիղ Ղարաքեօրփի վրայ ռուսական զօրամաս է իջնում, տաճիկները անկանոն կերպով սկսում են նահանջել, թողնելով 3—400 սպանւած ու վիրաւոր և 200-ի չափ էլ գերի են ընկնում եօթը սպայով։

Կէս օր էր, երբ հասանք Զեռնակ լեռան գագաթը։ Մեր յետևից Լիզ գիւղից դէպի մեզ են գալիս մի քանի հարիւր ձիաւորներ. երևի մեծ մասը քրդեր էին։ Դեռ մի քանի վերստ հեռաւորութիւնից, ըստ իրենց սովորութեան, սկսեցին մեզ վրայ կրակել։ Մենք չպատասխանեցինք, որովհետև շատ էին հեռու։ Երևի Թշնամին որոշել էր Զեռնակի լեռանցքը գրաւել և չթողնել, որպէսզի մենք առաջ շարժւէինք, բայց լեռան գագաթն էինք հասել։ Թշնամին տեսաւ, որ արդէն մենք իջնում ենք Ղարաքեօրփիի վրայ, վերադարձաւ Լիզի ուղղութեամբ։

13-ի առաւօտը Ղարաքեօրփիից առաջ շարժւեցինք Խնուսի ուղղութեամբ։ Թշնամին գիւղերը վառելով փախչում էր դէպի Մուշ։ Երեկոյեան ժամը 7-ին մեր առաջապահը փոքրիկ կուռից յետոյ մտաւ Խնուս քաղաքը, որից յետոյ շարան-շարան քաղաք մտաւ ամբողջ զօրքը։ Խնուսի թէ զօրքը և թէ մահմեդական ժողովուրդը փախել էին երկու ուղղութեամբ. մեծ մասը զօրքի հետ դէպի Մուշ, փոքր մասն էլ դէպի Էրզրում, որի մի մասը մի քանի տասնեակ վերստի վրայ սաստիկ ցըրտից կոտորւել էր։ Թշնամին վառել էր քաղաքի զինապահեստը և կարևոր թղթերը։ Քաղաքում մերոնք և թէ ռուսները բաւականին ալիւր, բրինձ, իւղ, մեղր, չամիչ, գարի և խոտ գտան։ Մի քանի օր զինուորները օրական մի քանի տեսակ կերակուր էին եփում, հալւա և գաթա էին պատրաստում։

Հինգ օրւայ դժւար ճանապարհորդութիւնից յետոյ այստեղ մի քանի օրով հանդիստ առանք, ապա առաջացանք Բինգեօլի փեշերը, որտեղ Թշնամին ահագին ոյժ է կենտրոնացրել և աշխատում է մեր առաջխաղացումը կասեցնել. 4—5 վերստ հեռաւորութեան վրայ հենց որ մեզանից մի երկու մարդ են տեսնում, ըսկըսում են բոլոր դիրքերից թէ հաստաղրկեր տալ և թէ հատ-հատ կրակել աննպատակ։ Ինչպէս երևում է, Գոլսի Կրուպպի գործարանից փամփուշտ շատ են ստանում, փամփուշտ չեն խնայում։

Տաճկական զօրքը շատ աղքատ է հագնւած. մեծագոյն մասը տրեխով է։ Մերոնք, թէ հետևակը և թէ ձիաւորը, բացի երկարավիզ կօշիկից, ունին և վալինկաներ, որը ձեան վրայ քայլելու և ցրտի դէմ պաշտպանւելու համար ամենալաւ ոտնամանն է։ Ցետոյ մերոնք բացի շինելից, թաղիքից կամ ոչխարի մորթուց կարած կիսամուշակ ունին, իսկ տաճկական զինուորը տաք շոր չունի։ Ինձ թւում է, որ եթէ տաճկական զօրքը այսպիսի ցուրտ վայրերում կատարէ այն բոլոր պարտականութիւնները, որ կատարում է մեր զինուորը, նրա մեծ մասը ցրտից կը կոտորւի։ Ինձ վրայ հրաշալի տպաւորութիւն է թողել ռուս-կոզակը. սա զինուոր է բառիս իսկական իմաստով։ Հագնւած է տաք, բայց թեթև. ձիու վրայ բարձած ունի իր և ձիու համար ամենակարևոր իրերը։ Իր հացը, ձիու համար առնւազը մի օրւայ գարին կամ ցորենը անպակաս է։ Առաջապահ եղած դէպքում գնում է իրեն հրահանգւած ուղիով ջրով, ցեխով, ձեան միջով, լեռների փեշերով ու կատարներով առանց աջ կամ ձախ թեքւելու իր յարմարութեան համար։ Տեղեկութիւններն ու հրահանգները հաղորդում է ճշգրիտ կերպով։ Հասան մի որևէ գիւղ, ուր պէտք է գէթ մի քանի ժամով մնան, խմբից մի քանիսը մնում են ձիերի մօտ, իսկ միւսները գնում են «պեղուումները» կատարում գարու, խոտի, ալիւրի, հացի, իւղի և նման բաների։ Մի փոքր յետոյ կը տեսնես ձիերի առաջին խոտ կամ գարի կայ, իրենք էլ նստել են կրակի չորս կողմը՝ թէյ և կերակուր են պատրաստում։ Հրահանգ եղած դէպքում մի քանի րոպէից պատրաստ են։ Թրի կուում շատ լաւ վարպետ են։

Այս շրջանում կոտորածը սկսել է գարնանը։ Ամբողջ այս շրջանի 22 գիւղերի և քաղաքի հայերից մի կերպ ազատւել են ոչ աւել քան 3—400 հոգի, գլխաւորապէս կին և երեխաներ։ Տղամարդկանց մեծ մասը ամբողջ 7—8 ամիս պահւել են հորերում և սենեակներում։

Հեռագրւած է Եղբայրական Օգնութեան կոմիտէին, որ իր ներկայացուցիչը ուղարկէ տեղիս գաղթականներին մի որոշ վայրում կենտրոնացնելու, կենսամթերք հայթայթելու համար, մի խօսքով տէր ու տնօրէն լինելու սրանց։

Բեռ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԵՐ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԵՐԻ ԾՏԵՐԻՑ

16 փետրուարի

Արեւմտեան ճակատ.— Դուինայի շրջանում, Գորբունովկա գիւղի մօտ և Պոնեւեժի երկաթուղու հիւսիսային կողմը, մեր զօրամասերը, տապալելով գերմանացիներին, մի քիչ առաջ անցան։ Իլդեն և Մեդուսկոյէ լճերի միջև և վերջնիս հարաւային կողմը գերմանացիները թանձր շղթաներով առաջ անցան դէպի մեր խրամատները, բայց ուժեղ կրակի հանդիպելով, յետ քաշւեցին։

Սեւ-ծով.—Մեր մի ականակիրը թնդանօթային կրակով ոչնչացրեց ծովամերձ շրջանում ծովափնեայ ճանապարհով անցնող բեռնակիր անասունների մի քարաւան։

Կովկասեան ճակատ. — Թիւրքական գլխաւոր շտաբը իր պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ փետրուարի 8-ից ժամանակում է, որ թիւրքական բանակի նահանջը Էրզրումից դէպի այդ բերդի արևմտեան կողմը գտնւած գիրքերը, կատարւած է առանց կորուստների և թէ թիւրքերը բերդի մէջ թողել են միայն 50 հին թնդանօթ, որ նրանք չեն կարողացել դուրս տանել իրենց հետ։ Ընդամին թիւրքական գլխաւոր շտաբը հերքում է իբր թէ ռուսների տարածած տեղեկութիւնները Էրզրումի մօտ 1000 թնդանօթ և 80,000 գերի վերցւելու մասին։ Թիւրքերի հաղորդագրութիւնը շեշտում է, որ Էրզրումն իսկապէս բերդ չէր, այլ միայն չպաշտպանւած քաղաք ռազմական ոչ մի նշանակութիւն չունեցող ամրութիւններով։

Այս նկատմամբ Գերագոյն Հրամանատարի շտաբը հաղորդում է, որ Էրզրումի բերդը, իբրև Ասիական Թիւրքիայի ներսի ամրացրած մի կէտ, որ պաշտպանում է արևմտեան Հայաստանը և Անատոլիան ու փակում է բոլոր լաւագոյն ճանապարհները Անդրկովկասից դէպի Ասիական Թիւրքիայի խորքը, արդէն շատ տարիներից ի վեր կատարելագործւում էր Թիւրքերի կողմից գերմանացիների օգնութեամբ։ Ճակատի կողմից իր տեղագրական պայմաններով ինքն ըստ ինքեան ամուր, թևերի կողմից ապահովւած չափազանց դժւարամատչելի լեռնագագաթներով, որոնց միջի անցքերը փակւում էին ուժեղ մարտկոցներով, նա մի հզօր պատուար էր հանդիսանում մեր յառաջխաղացման ճանապարհներին և ահագին առաւելութիւններ ունէր պաշտպանութեան համար հիւսիս-արևելքից և արևելքից։ Այդ ամրութեան հինգօրեայ գրոհի ժամանակ, երբ թիւրքերը պաշտպանւում էին յամառօրէն, որի ապացոյցը նրան թողած ահագին թըւով սպանւածների ու առաջների դիակներն են, Կովկասեան բանակը, յաղթահարելով սառած ծերպերը և երկաթալարերի ցանցերն ու այլ արգելքները, թնդանօթային նախապատրաստումից յետոյ գրոհ տւաւ բերդի վրայ։ Գլխաւոր գիրքի մարտկոցների դէմ գրոհը առաջ էր տարւում յունուարի 28-ից մինչև փետրուարի 2-ը։ Թիւրքերի պաշտպանողական գլխաւոր գիծը վերցնելուց յետոյ, որի երկարութիւնը մօտ 40 վերստ էր, կենտրոնական և աջ թևի մարտկոցների, իսկ դրանից յետոյ նաև երկրորդ գծի և գլխաւոր պարապի մարտկոցների վիճակը որոշւած էր, և փետրուարի 3-ին կարճ հարւածներից յետոյ այդ ամրութիւնները, որոնք ծածկւած էին Թիւրքերի դիակներով, մնացին մեր ձեռքին։ Բերդի շուրջի ժամանակ թիւրքական մի քանի գնդեր կամ ոչնչացւեցին, կամ գերի վերցւեցին իրենց հրամանատարութեան ամբողջ կազմով։ Մարտկոցների գծի վրայ միայն մենք խլել ենք 197 բոլորովին չփչացած թնդանօթ զանազան մեծութեամբ, իսկ բերդի կենտրոնական պարապամասում մեր ձեռքն է ընկել դարձեալ 126 թնդանօթ։ Էրզրումի ամրացրած շրջանում մենք խլել ենք զանազան տեսակ բազմաթիւ մթերանոցներ, որոնց մասին արդէն հաղորդել է Գեր. Հրամանատարի շտաբը, տալով միաժամանակ մեր ձեռքը գերի ընկած թիւրքերի ճիշտ թիւը—235 սպայ, 12,753 զինուոր։ Թիւրքական բանակի կազմալուծւած մնացորդները այժմ անկարգ կերպով նահանջ են տալիս դէպի արևմուտք և մեր հասցրած հարւածի ոյժի մասին կարելի է դատել թէկուզ այն բանից, որ երեքական դիւզիներից բաղկացած մի քանի կորպուսներ ներկայումս իրենց շարքերի մէջ ունին ընդամենը միայն մինչև 3—5 հազար սուին մի քանի թնդանօթներով, իսկ մնացածները բոլորը կամ մեր ձեռքն են ընկել, կամ թէ ոչնչացել են կռիւների մէջ և սառնամանիքներից։

Ըստ վերջին տեղեկութիւնների, Էրզրումի ամրացրած շրջանում և յետագայ հետապնդման ժամանակ մեր բռնած թիւրք սպաներն ու զինուորները միաձայն գանգատւում են իրենց բարձր հրամանատարութիւնից, որ կենտրոնացած է գերմանացիների ձեռքին։ Վերջիններս Էրզրումի բերդի շուրջի ժամանակ իրենք են եղել առաջինները, որ հեռացել են ամրացած շրջանից, որով սաստկացրել են պանիկան և շփոթութիւնը այդ ժամանակ արդէն երերւած թիւրք զօրքերի շարքերի մէջ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱՒԵՄ

ՊԱՐԻԶ, 15 փետր.— Երեկոյեան հաղորդագրութիւն։ Արգոնների մեր դաշտային խոշոր թնդանօթները օրամակոծում էին թշնամու զօրաշարքերն ու հաղորդակցութիւնները, առանձնապէս Շեպպի անտառի շրջանում։ Առաւօտեան մենք ական պայթեցրինք «285» բարձունքի վրայ և գրաւեցինք առաջացած փոսը։ Վերդենից դէպի հիւսիս շրջանում թնդանօթային կռիւն ըստ առաջնոյն մնում է լարւած, բացի Մասսից դէպի արևմուտք հատւածից, ուր նկատւում է թշնամու կրակի մի փոքր թուլացում։ Յերեկւայ ընթացքում գերմանացիները փորձեցին մի քանի տեղային բնոյթ կրող գրոհներ, որոնք վանւեցին մեր կրակով և հակայարձակումներով։ Դուսոնի բերդից դէպի արևմուտք մեր զօրքերը ձեռնակուռ դիմեցին և վանեցին թշնամուն մի փոքր դիրքից, որը նա գրաւել էր քիչ առաջ։ Վեսվրում թշնամու կատարած երկու յարձակումները Ֆրենի վրայ՝ կատարեալ անհաջողութեամբ վերջացան։

Լոթարինգիայում մեր արտիլերիան եռանդուն հրաձգութիւն էր անում Ռեյ-

digitised by A.R.A.R.@

...նի, Դոմբրի և Բաղոնուիլի հատուած-...ում։

...ՍԱՐԻԶ, 16 փետր.—Ցերեկայ հա-...դարութիւն։ Վերջինից դէպի հիւ-...ս ամրակոծութիւնը ծայրայեղ լար-...ծութեամբ շարունակւում էր Մա-...ից դէպի արևելք հատուածում։ Գի-...ուայ ընթացքում Թշնամին մի քա-...անգամ վերսկսեց տեղային կատա-...գրոհները Դուսմոն գիւղի շրջա-...ում և գործը հասնում էր մինչև ձեռ-...կռիւներին։ Այդ գրոհները վանուեցին ...ր զօրքերի կողմից։ Վեսվրում գերմա-...ցիներն աջողեցան գրաւել, ուժեղ ...տիրերական նախապատրաստու-...ունից յետոյ, Մանգել գիւղը։ Անմի-...ապէս մեր արած հակայարձակումով ...նք յետ վերցրինք անտառի այն ...սը, որ գտնւում է այդ գիւղից ա-...մուտք, որը մենք ամրակոծում ենք։ ...տարինգիայում Թշնամին մտաւ ա-...ջ ցցած խրամատների մի քանի ...բը մասերը, որտեղից անմիջապէս ...ւրս շպրտուեց։ Ճակատի մեացած ...արածութեան վրայ էական ոչինչ չէ ...տահել։

ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԼՈՆԴՈՆ, 16 փետր.—Պաշտօնական ...նագիր Միջագետքից։ Փետր. 9-ին ...աւստրեան գեներալ էլմերը թնդա-...օթային կրակով ամրակոծում էր ...գրիսի ձախ ափին գտնւող Թշնա-...ու բանակատեղին։ Թշնամին յան-...արձակի եկաւ և կրեց խոշոր կո-...ուստներ։ Նասրիէ ուղարկած փոքր ...ատմիչ զօրախումբը, յիշած վայրից ...մղոն դէպի հիւսիս յարձակուեց Թշ-...ամու բանակատեղի վրայ։ Թշնամին ...խաւ խոշոր կորուստներ կրելով։ ...ին։ Էլմերը շարունակեց գործողու-...թիւնները փետր. 10-ին, որպէս զի ...ապահովէ գետի աջ ափին իր առաջ ...ցցած դիրքը, որտեղից հնարաւոր է ...ամրակոծել Թշնամու դիրքերը Ֆանի ...մտ։ Փետր. 13-ի հեռագրում ասւում ...է, որ Ֆանիի բանակատեղի վրայ ա-...ջող ամրակոծութիւնը շարունակւում ...է։ Հաղորդւում է Թիւրք զօրքերի ընդ-...հարումների մասին ազգարնակութեան ...հետ։

ԲԱԼԿԱՆՆԵՐՈՒՄ

ՍՈՖԻԱ, 15 փետր.—Մոնաստիրից ...տացւած տեղեկութիւնների համա-...ձայն, բոլգարները երկրի ներսն են ...ուղարկում սերբիական պետական ծա-...խութեան մէջ գտնւող բոլոր յոյնե-...րին՝ գրաւելով նրանց ինչքերը։ Մո-...նաստիրում ուտեստեղէն և ածուխ ...չկայ։ ազգարնակութիւնն ուղղակի ...մեռնում է քաղցից։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 16 փետր.—Սոֆիա-...յից հաղորդում են, որ ազգային ժո-...ղովի վերջին նիստում ընդդիմադիր ...պատգամաւորների հարցապնդումներին ...պատասխանելով զինուորական մինիստ-...ը՝ հաստատեց, որ ինչպէս ծերերը, ...յնպէս և պատանիները դրօշի տակ ...էին կանչւած ոչ թէ օրէնքի հիման ...վրայ, այլ ազգային պաշտպանութեան ...ծայրայեղ անհրաժեշտութեան պատ-...ճառով։ Ռեկրուտիցիայի կարգի մասին ...մինիստրը խոստացաւ վերացնել զեղ-...ծումներն ու օրէնքի խախտում-...ները։ Ազգ. ժողովի նիստերն ընդհատ-...ւած են անորոշ ժամանակով։ Երկրորդ ...կիսամեակի բիւջէն մայիսից առաջ ...չի քննուի՝ արտակարգ նիստում։ Ընդ-...դիմադիրների յայտնած փափագի մա-...սին, որ գտնճառի պատասխանը քըն-...նուեն, որ գտնճառի պատասխանը քըն-...նութեան ենթարկուի, վիճաբանութիւն-...ներ չեն լինիլ և պատասխանը չի ...տրւի։ Կոբուրգեան Ֆերդինանդին ...ճանաչուիլ Կոբուրգեան Ֆերդինանդին։

Ռաստոմիրում սերբ գերիների հաւա-...քավայրում ճարակում են համաճա-...կներ, առանձնապէս տիֆ, որ արագ ...տարածւած է ամբողջ Բոլգարիայում։ Նրան զոհ գնացին շատ բոլգար բժիշկներ։ Հիմա բոլգար կառավարութիւնը սաստիկում է գերի սերբերին ու ռուսական բժիշկներին, որ բուժեն բոլգարներին։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 15 փետր.—Մի քանի ժամանակից ի վեր գերմանացիներն ու բոլգարները բազմաթիւ ամբուր-թիւններ են կառուցանում ռումինա-կան սահմանի մօտ։ Դորբրուջայում աշխատանքներով են զբաղւած մօտ 1000 գերիներ։

Մի ռուս ենթասպայ, որ փորձել էր փախչել ռումինական սահմանն անց-նելով, թիկունքից վիրաւորւեց բոլ-գար սահմանապահի հարւածով, ընկաւ սահմանից 100 մետրի վրայ ռումի-նական տերիտորիայում և վերցուեց նրան։ տերիտորիայում և վերցուեց ռումինական սահմանապահների կողմից։

ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

ԼՈՆԴՈՆ, 15 փետր.— Լոյդի զոր-...ակալութիւնը հաղորդում է, որ անգ-...լական «Սատաֆորդ» շոգենաւը խոր-...տակւած է։երկու հոգի սպանւած են։ Խորտակւած ռուսական «Պեչենեգ» շոգենաւի նաւաստիներից պակսում են 7 հոգի։

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 15 փետր. — Կոմս Բերնստորֆը հաղորդեց Միացեալ-Նահանգների կառավարութեանը, որ Գերմանիան հիմք չի գտնում փոփոխելու կամ յետաձգելու իր հրամանները զինւած առևտրական նաւերը առանց նախազգուշացման խորտակելու մասին։ Աւստրօ-Ունգարիայի դիւանագիտական ներկայացուցիչը նոյնպիսի յայտարարութիւն արաւ։

ԼՈՆԴՈՆ, 16 փետր. — Պաշտօնապէս հաղորդւում է, որ «Մալոյիա» շոգենաւից 72 ուղևոր են ազատւած։ Պակասում են 49 հոգի։ Նաւաստիներից 92 եւրոպացիներ ազատւեցան, 20 հոգի կորան անհետ։ հնդիկ նաւաստիներից ազատւած են 137, անհետ կորած 86։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՍՏՈԿՀՈԼՄ, 16 փետր.—«Դալիկնիհետեր»-ին հաղորդում են Բերլինից, որ նոր զօրակոչի հետևանքով Բերլինի արամատների վարչութիւնը ստիպւած է դարձեալ մեծ չափով կրճատել արտաւայների երթևեկութիւնը։

ՌԱԶՄԱԲԵՄԻ ՆՕԹԵՐ

Թիւրք բանակի փախուստը

Էրզրումի տակ պարտւած Թիւրք բանակի հետապնդումը, համաձայն շտաբի հաղորդագրութիւններին, անընդհատ շարունակւում է։ Թիւրքերի փախուստը կատարւում է «կենտրոնախոյս» սիստեմով — ամենաանպատասխան Թշնամու համար, քանի որ ազատւած փոքրիկ ոյժերն այս դէպքում ստիպւած են ցրիւ գալ զանազան ուղղութեամբ՝ առանց հնարաւորութիւն ունենալու կապ պահպանելու իրարու հետ։

Նկատի ունենալով Թիւրքերի ոյժն Էրզրումում, մօտ 60,000, նոյնպէս և նրանց կորուստները իրենց սպանւած, վիրաւոր ու գերի, որոնցով նուազեց նրանց Թիւրը մինչև 2—3 դիւիզիա, այդ արտակենտրոն փախուստով Թիւրքերը կորցնում են զիմադրական ամեն մի ընդունակութիւն։ Հարկաւ ուժեղ է խաղել նրանց կողմից հակայարձակման նոյն իսկ հնարաւորութեան մասին՝ այս շրջանում։

Ամենայայտնի բանը, որ նրանք կարող էին անել, այն է, որ կը փորձէին զանազան տեղերում յետնապահ զօրքի կռիւներ տալ ռուսական առաջապահ զօրամասերի դէմ՝ հեշտացնելու նպատակով իրենց նահանջը, որ երբէք չէ կարող կանոնաւոր լինել՝ բաւարար ճանապարհների բացակայութեան պատճառով։

Էրզրումից գնում են հետևեալ ճանապարհները։ 1. Էրզրում—Սպեր—Ռիզէ, 2. Էրզրում—Բաբերդ—Տրապիզոն, 3. Էրզրում—Մուշ—Տիգրանակերտ—Մուսուլ, 4. Էրզրում—Գիմիլիս—Սղերդ—Մուսուլ—Բաղդատ։

Ցաղթական բանակի անմիջական նպատակն է հետապնդել Թշնամուն իր փախուստի ճանապարհներով առանց նրան մի՛ջոց տալու, որ դադար առնէ և վերակազմւի։ Արդ, վերջին օրերի հաղորդագրութիւնները մեզ որոշակի պարզում են Թիւրքերի նահանջի ճանապարհները։ բաւական է յիշել միայն վերջին շաբաթայ ընթացքում Մուշի, Աշկալայի և Սպերի գրաւումը ռուս զօրքի կողմից, որից երևում է, թէ Թիւրքերն օգտւել են տրամադրելի բոլոր ճանապարհներից՝ անկարող լինելով կանոնաւոր նահանջել հանգամանքների աննպաստ դասաւորման պատճառով։ Նրանց մի մասը դիմում Տրապիզոն, միւսը՝ Երզնկա և մի փոքր մաս Մուշի ուղղութեամբ, որ ցրիւ եկած կը լինի Մուշի գրաւման պատճառով։

Եթէ նկատի ունենանք միաժամանակ, որ մեր աջ թևի և ծովափնեայ շրջանի մեր զօրքերի հետապնդումով Թիւրքական 11-րդ զօրաբանակն անհետանալի դրութեան կը լինի մատնւած, Ֆելով երկու կրակի միջև. որ ծովափի մեր ուժեղ ու սիստեմատիկ ոգեշնչութեամբ Թիւրքերը զրկւում են ծովից կամ ծովեզերեայ ճանապարհից ռազմանիւթ ու պաշար ստանալու հնարաւորութիւնից, որ ամբողջ Մուշի դաշտի գրաւումով մենք աղեղնաձև պատում ենք Մուշը Գիմիլիսի հետ միացնող կիրճը և հարաւի հետ էլ, ինչպէս հիւսիսի հետ, կարում Թիւրքերի հաղորդակցութեան գիծը—այդ դէպքում պարզ կը լինի հետևեալը.

Ոչ Թիւրքական գիմադրող բանակ այլևս չկայ. որ ռուսական ուժեղացւած հեծելազօրքը Էրզրումից երեք ուղղութեամբ անկարգ փախչող Թշնամուն եռանդուն հետապնդումով կը տայ գլխովին ջախջախիչ հարւած, և հետևաբար Թիւրքական առաջին դիմադրութիւնը կը փոխւի միայն Սըլազի ընդարձակ դաշտում՝ այն ոյժերով, որոնց Թիւրք շտաբը մինչև այդ կը կարողանայ այնտեղ հաւաքել Գոլսի և Իզմիրի շրջաններից։

Այս դէպքում, երբ ռուսական հետապնդումը շարունակւի անհրաժեշտ Թափով ու փութկոտութեամբ, մենք հաւանօրէն դեռ երկար շաբաթներ կը լսենք միայն Թիւրքական փախուստի մասին հաղորդագրութիւններ՝ Հայաստանի նոր գաւառների գրաւումով։

Միւս կողմից, Թիւրքերն որտեղից էլ փոխադրեն իրենց ոյժերը ռուսական արշաւի դէմ առնելու նպատակով—Փոքր-Ասիայից, Թրակիայից թէ Միջագետքից—այդ վայրերի համար ճակատագրական կը լինի Թշնամու զօրքի հեռանալը, քանի որ բոլոր այդ վայրերում դաշնակիցները նպաստաւոր բոպէի են սպասում՝ Թշնամու ակարութիւնից օգտւելու համար։

Մնաց որ, ըստ երևոյթին միայն Մուսուլի շրջանում գտնւող Թիւրքական 12-րդ զօրաբանակը կը լինի տրամադրելի առայժմ Փոքր-Ասիայի ճակատի համար. բայց նա իրեն համար ճանապարհ բանալու համար ընտիրւած կը լինի նախ ընդհարւել հիւսիսի ու արևելքի ռուսական զօրամասերի հետ։

Պարսկաստանում Ֆիրմանշահի գրաւումը ռուս զօրքի կողմից վճռական ու վերջնական հարւածը պիտի համարել Թիւրքօ-գերման արկածախնդրութեան, գոնէ հիւսիսային Պարսկաստանում. զրանով մեր զօրքի առջև բացւում է Բաղդադի հարթ ու այլևս անարգել ճանապարհը՝ միանալու համար Միջագետքի անգլիական ոյժերին։

Այստեղ Տաունսենդի զօրամասը, որ շարունակում է դեռ կտրւած մնալ գեն. Լիքի զօրաբանակի և էլմերի դիւիզիայի միացած ոյժերից, ըստ երևոյթին մօտերս հնարաւորութիւն կը ստանայ ազատւելու Թիւրք ոյժերի լայն պաշարումից։ Թիւրքերը պէտք է շտապեն թողնել այս ճակատը, որպէս զի շուտով իրենց կենտրոնից կտրւելու վտանգին չենթարկւեն։

Իսկ Եգիպտական արշաւանքը, որի միակ հնարաւոր ժամանակն էր դեկտ. և յունուար ամիսների անձրևային եղանակը Սինայի թերակղզում, Թշնամու ռազմագիտական այս նոր դրութեան մէջ հիմա ծիծաղելի է դառնում նոյնիսկ իրենց՝ Թիւրքերի համար։

Ց. Գ.

ՄԱՄՈՒԼ

Մենք բաւական գրեցինք, բաւական հսկացրինք «Թանամեղրովէ Ազրի»-ին իր վարմունքի անսպասելի տարօրինակութիւնը, բացատրեցինք նաև, որքան ուժեղ պայմանները թոյլ էին տալիս, նրա յայտարարութիւնների վտանգաւորութիւնը։ Մենք վերջապէս մեզ իրաւունք համարեցինք կտրուկ հարց տալ թերթին, թէ ինչ տեղեկութիւնների և մեզ անյայտ ինչ փաստերի վրայ է հիմնւած «միջազգային համերաշխութիւն» և քաղաքավարութիւն քարոզող թերթի այն աշխարհաղաղարար միտքը, թէ Թիւրքահայատանում ապսամբութիւն է եղել։

Զգիտենք՝ չեն թարգմանում մեր հարցումը, թէ թերթը երկրորդական նշանակութիւն է տալիս իր յայտնած սարսափելի կարծիքին, բայց նա հնարաւոր է համարում լռել, և մատանութեան մէջ թողնել իր բարոյական պատկերի վերաբերմամբ թէ մեզ և թէ մեր ընթերցողներին, որոնք մի շարք նամակներով իրենց զայրոյթն են յայտնում այդ թերթի վիրաւորական յայտարարութեան պատճառով։

Անկեղծօրէն հարցնում ենք նորից, ձեզ պ.-ներ, երևի չէք զգում, թէ ինչ պատասխանատու միտք է արտայայտւած ձեր թերթի մէջ, որը մոռացել է ամեն ինչ, ամեն լաւ աւանդութիւններ ու ազնիւ օրգանի շրջահայեացութիւնը։ Եթէ սխալւել էք, անզգոյշ քայլ էք արել—հրաժարւեցէք, խոստովանեցէք ձեր սխալը, գուցէ նա ակամայից է եղել, առանց հայ ժողովրդին վիրաւորելու և ֆնասելու դիտաւորութեան։

Բայց մեզ ոչ միայն չաւին որևէ պատասխան, այլ և դեռ հարցեր են տալիս մեզ։ Հարց տալիս է նա, ով պարտաւոր է համարում իրեն պատասխանել արդեն տրւած հարցին։ Բայց այդ քաղաքավարութիւնն էլ չունեցաւ «Թանամեղրովէ Ազրին»։

Սակայն մեզ համար ամեն ինչ պարզ է։ Մենք պոլեմիկական վատ ձևերի չենք դիմում։

Ինչ հարց են տալիս մեզ։ Լսեցէք, հայ ընթերցողներ. մեզ հարցնում են (№ 27).

Հայ ազգի շահերը թելադրում էին, արդեօք, նպաստել կամաւորական շարժմանը։

Ծիծաղելի չէ այսպիսի հարց տալ «Հորիզոն»-ին, որը երկու տարի է, ամեն ջանք թափում է կամաւորական շարժման զարգացման համար։ «Միջազգային» օրգանը ուրեմն երբէք չի հետևել հայ կեանքին և մամուլին, և նոր է ուզում տեղեկանալ, թէ «Հորիզոնը» ինչ վերաբերմունք ունի դէպի կամաւորական շարժումը։ Դեռ մենք համարձակւում ենք մեղադրել վրացի նացիոնալիստներին, թէ յարձակւում են հայերի վրայ, առանց իրազեկ լինելու մեր ձգտումներին։ Ողբալի դրութեան մէջ է այդ տեսակէտից և «Թանամեղրովէ Ազրի»։ Նա էլ չենք ուզում կասկածել, անկեղծօրէն դեռ հարց է տալիս մեզ կամաւորական շարժման մասին։

Մի ուրիշ հարց էլ է տալիս մեզ նոյն թերթը։

Համապատասխանում էր արդեօք հայ ազգի շահերին (ընդգծ. մերն է. Ա. Շ.) մեր մեղ նիյտրալիտետը և դուրս գալ կոալիցիայի մէկ կողմը։

Սա՞ ինչ բան է։ Ինչ նէյտրալիտետ։ Հայ ազգը առանձին պետութիւն չունի, որ լինի կամ չլինի նէյտրալ։ Մենք ապացուցեցինք, որ Թիւրքահայերը ոչ մի ապստամբութիւն չեն արել։ Նրանք լուռ ու սարսափահար նստել են իրենց տեղերում։ Եւ նրանք նոյնքան բարեխղճօրէն կատարել են իրենց պարտականութիւնները Թիւրքիայի վերաբերմամբ, ինչպէս Կովկասի մուսուլմանները—Ռուսաստանի վերաբերմամբ։ Չնայած կրօնների տարբերութեան, երկու ազգերն էլ հանգիստ են եղել և առիթ չեն տւել, որ պետութիւնը իրենցից զըժգոհ լինի։ Բայց Թիւրքիան այնպիսի մարդկային վերաբերմունք ցոյց չտւեց դէպի իր հպատակ հայերը, ինչպէս Ռուսաստանը դէպի իր հպատակ մուսուլմանները։

Հայերը կոտորւել են Թիւրք կառավարութեան որոշ քաղաքական ծրագրի պատճառով։ Եթէ հայ ազգի մասին է խօսքը, ապա ուրեմն «Թանամեղրովէ Ազրի»-ի հրապարակախօսները Ֆացել են իրենց տեսակէտի վրայ հայերի «ապստամբութեան» մասին։

Ինչ վերաբերում է Թիւրքիայից դուրս ապրող հայութեան, նա արտայայտել է իր համակրութիւնը կռւող կողմերից մէկի յաղթանակին, կամաւորական խմբեր կազմակերպելով, մի բան, որ արել են և անում են շատ ուրիշ մանր ազգութիւններ՝ լեհերը, չեխերը, յոյները Ֆրանսիայում, նոյնպէս լեհերը Աւստրիայում, ինչպէս հաղորդեց Պետական Դումայում հանգուցեալ լեհ պատգամաւոր Դիմշան։ Մինչ այս փաստը իրաւունք է տալիս վրաց «սոցիալիստ» նացիոնալիստներին ասել, թէ «հայ ազգը անցել է կոալիցիայի մէկ կողմը»։ Որքան ցաւալի է, որ այդ բանը ասում է այն ժամանակ, երբ Թիւրքահայերը կոտորւել և կոտորւում են Թիւրք դահիճների ձեռքով... Շատ վատ բան է... Մինչ «Թանամեղրովէ Ազրին» թոյլ կը տար իրեն մի այլ ազգի մասին այդպիսի բան ասել։ Ցայտարարել, թէ նա ապըստամբել է։ Եթէ մէկը մի այլ, ոչ հայ ազգի մասին այդ պնդէր, նրան հենց ինքը այդ թերթը կը յայտարարէր խուլիգան, մարդատեաց և մատնիչ։

Բայց ինչ որ թոյլատրելի չէ, անվայել է ուրիշ ազգերի վերաբերմամբ, վրաց «դեմոկրատիայի» օրգանը ազատօրէն գրում է հայերի մասին։

Չէ, չէ, այսպիսի խօսակցութիւն դեռ չէր եղել հայ-վրացական մամուլի մէջ։ Ոչ «Կլդէն», ոչ «Մաքարթելօն», ոչ «Զակաւ. Բեկ»-ը այդպիսի հայակեր զգացմունքներ չեն արտայայտած։

Ամեն բան անում են մարդիկ, և պատապարւում են աշխատաւորական վեհ իդէալոգիայի և դրօշակի տակ։

Բայց այժմ ուշ է։ Մենք էլ այնքան միամիտ չենք, որ ընդունենք և զոհանանք այն հին առարկութեամբ, թէ տարովհետև մենք հեռուզական դեմոկրատներ ենք, ապա մեզ չի կարելի այդպիսի զգացմունքներ վերագրել։

Աւելի լաւ է թող զգացմունքները և արտայայտւած մտքերը ցոյց տան, թէ մարդիկ ինչ իդէալոգիայի են պատկանում և ինչ վերաբերմունք ունին դէպի դրացի ազգերը։

Մենք վերջացրինք։ Այս բոլորը մենք յանձնում ենք վրացի և հայ ժողովրդի դատաստանին։

Ա. Շ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՏԱՐԵՆՔ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԸ

(Նամակ խմբագրութեան)

Անցեալները տեղական թերթերում գրւեց գրականագէտ Սեդրակ Թառայեանի մասին, որ լուրջ կերպով հիւանդացել էր, թողնելով իր վիճակն ու երեք աղջիկները բաղդի կամքին։

Արդէն իր առողջ ժամանակը նա այնքան նիւթական անձուկ վիճակում էր գտնւում, որ զրկւած էր նոյնիսկ մի ձմեռուան հասարակ վերարկուից, որի պատճառով էլ թոքերը բորբոքւեցին և ընկաւ անկողին...

Դիմում եղաւ հասարակութեանը նիւթապէս օգնելու դժբախտ հիւանդին և նրա ընտանիքին, և պէտք է ասել, որ հասարակութիւնը անտարբեր չգտնւեց և եղան անհատներ, որ շտապեցին օգնութեան հասնել, որով հնարաւորութիւն ստեղծւեց փրկելու նրան վերահաս վտանգից։ Սակայն հիւանդութիւնն իր սուր ընթացքից յետոյ ստացաւ քրոնիկական բնաւորութիւն՝ կարօտ երկարատև և լուրջ բժշկութեան։ Հետևաբար մեզ վրայ բարոյական պարտք է ընկնում սկսած գործը մինչև վերջը տանել։

Մենք համոզւած ենք, որ հայ հասարակութիւնը չի թողնել անել գրրութեան մէջ թառայեանին, որը իր կեանքը նուիրել է հայ գրականութեան։

Ամեն մի զգայուն հայ թող մի վայրկեան մտաբերէ հիւանդ և օգնութեան կարօտ հայ գրողին և իր լուման ուղղէ «Հորիզոն»-ի խմբագրութեանը նրան հասցնելու համար։

Ցակ. Տեր-Յարութիւնեան

Խմբագրութեան կողմից. — Խմբագրութիւնս այսօրւանից բաց է անում հանգանակութիւն յօգուտ պ. Ս. Թառայեանցի։

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Այսօրւայ տօնի պատճառով «Հորիզոն»-ի հետևեալ համարը լոյս կը տեսնի շաբաթ, փետրուարի 20-ին։

✦ Փետրուարի 16 ին, ցերեկայ ժամը 5 ին Կովկասի Փոխարքային ներկայացան գեներալ-լէյտենանտ Շարպանտիէն, հասարակական Կարմիր Խաչի լիազօր Շախովսկին, Կովկասեան ուսումնական շրջանային հոգաբարձու Ռուդոլֆը և քաղաքագլուխ Խատիսեանը. վերջինս Փոխարքային զեկուցում տւեց ազգարնակչութեան պարենաւորման գործի դրութեան մասին։

✦ Վանի Նահանգապետ Տերմենը խնդրել է Թիֆլիսի բուսաբանական այգու վարչութիւնից, որ այնտեղ ուղարկի մի փոքրաքանակ բուսաբան զանազան տեսակի բոյսեր և ծառեր տընկելու գործը զեկավարելու համար։ Տերմենը ի նկատի ունենալով, որ Վանում անտառներ չկան, յատկապէս աշխատելու է անտառներ տնկելու և նրանց Թիւն աւելացնելու։

✦ Քաղաքագլուխ Խատիսեանը և քաղաքային վարչութեան անդամ Զաբարը, նախանցեալ օրը, փետրուարի 16-ին ներկայացան Նահանգապետին և պարենաւորման գործի լիազօր Շաշկովսկիին ու բացատրեցին, որ քաղաքում շաքարի, նաւթի և մազութի սուր կարիք է զգացւում։ Նահանգապետը և Շաշկովսկին խոստացան անմիջապէս աջակցութիւն ցոյց տալ։

✦ Վիրաւոր զինուորներին օգնող բժշկա-տեխնիկական կոմիտէն իր վերջին նիստում որոշել է Էրզրումի ճանապարհին, Ծանծաղում, Բեօփրիբեօյում և Հասան-Ղալայում բաց անել բժշկա-սննդատու կայաններ։ Այդ նպատակի համար վերոյիշեալ տեղերն են ուղարկւած վրաններ, շարժական խոհանոցներ և այլ հարկաւոր իրեր։

✦ Թիֆլիսի Նահանգապետը հաստատեց քաղաքային զուժայի այն որոշումը, որով վերացւում է Վերայի և Մնացականովսկի կամուրջների վրայ տրւած տուրքը, որ կապալառուները վերցնում էին կամուրջների վրայ երթևեկող կառքերից, աւտոմոբիլներից և բեռնակիր սայլերից։

✦ Սպառողական ընկերութիւնները յայտնել են քաղաքային վարչութեանը, որ իրենք ունին 11 վագոն ալիւրի թեփ և վաճառում են փութը 15 կոպէկով և մեշոկին 1 ռ. գրաւականով. թեփը ծախւում է հետևեալ տեղերում. Դեսիմոնովսկայա փ. № 4, Կուկիայում Անդրէևսկայա փ. 46, Դիդուբէում Դիդուբէյսկի փողոցում և 1-ին քաղաքամասում, ազնւականների թատրոնի դիմաց։

✦ Մօտ ապագայում Մոսկւայում գումարւելու է Համառուսական Քաղաքների Միութեան 4-րդ համագումարը. այդ ի նկատի ունենալով, Քաղ. Միութեան գլխաւոր լիազօրի տեղապահ Ն. Ա. Կիշկինը դիմել է Միութեան Կովկասեան բաժանմունքի լիազօրին և խնդրել, որ վերջինս իր հաշիւների և գործունէութեան մասին տեղեկութիւններ հաղորդի համագումարին զեկուցանելու համար։

✦ Քաղաքային վարչութեան անդամ Զաբարը հաստատութեան է եկել 10 մասվաճառների հետ, որ 7—8 մեծ մսախանութներ բաց անեն և միսը վաճառեն սահմանւած գնով, միայն այն պայմանով, որ քաղաքային վարչութիւնը յանձն առնի կանոնաւորել մսացու կենդանիների վաճառման գործը։ Զաբարը խոստացել է ամեն կերպ այդ գործը ի գլուխ բերել։

✦ Այսօր, երեկոյեան ժամը 8-ին, Հասարակական Ակումբի դահլիճում տեղի կունենայ ժողով կօպերատիւ ճաշարանի մասին խորհրդակցելու համար, իսկ շաբաթ, փետրուարի 20-ին, նոյն դահլիճում, Հասարակական Ակումբի նախաձեռնութեամբ, երեկոյեան ժամը 9-ին կայանալու է մանկական երեկոյթ ճոխ ծրագրով։

✦ Քաղաքների Միութեան Կովկասեան բաժանմունքը, Կալանտաձէի գլխաւորութեամբ Գարսկաստան է ուղարկում մի խստահանական խումբ։

✦ Վրաց երիտասարդ բանաստեղծ Աբաշէլին, որ թոքախտով հիւանդ պառկած է և որի դրութիւնը սրանից մի քանի շաբաթ առաջ ճգնաժամային էր, այժմ բաւական լաւացել է։ Բանաստեղծը գտնւում է տնտեսական ամենածանր պայմաններում։

ԿՈՎԿԱՍ

Անդրկովկասեան երկաթուղիների Սաչխերի կայարանից 5 վերստ հեռու գտնւած են քարածուխի հանքեր, որոնք իրենց որակով նման են Դոնի քարածուխի հանքերին։ (Գ. Հ. Գ.)

✦ Մարտինովը նշանակւած է Բագուի գեներալ-նահանգապետ և անցել է իր պաշտօնի գլուխը։ Դպրոցների ըզբաղմունքները մի շաբթով դադարեցւած են։ Բագուի քաղաքային վարչութիւնը ալիւր վաճառելու համար խանութներ է բաց արել։ Դոնփակ իրաւասուների ժողով է տեղի ունեցել ներկայ բոպէի հարցերը քննելու համար։ Քաղաքագլուխը միջնորդութիւն է յարուցել Օգոստափտա Փոխարքային ունկնդրութիւն նշանակելու համար. քաղ. վարչութիւնը Շաշկովսկիին միջնորդել է, որ վագոններ տրւեն Բագուի և շրջակայքի համար Տերսկի և Կուբանսկի շրջ. կենսամթերքներ բերելու համար։ Իրաւասուների մասնաւոր ժողովում քննւեց այն հարցը, որ կենսամթերքներ վաճառելու մէջ տոմսային սիստեմ մտցուի։ Աբուշչեի խանութի դուռը կոտրտելով թալանել են խանութի ապրանքները և գրաւեց ապրանքի մեծ մասը ֆնասւած է։

✦ Քաղաքների Միութեան Կովկասեան բաժանմունքի կոմիտէն միջնորդել է գեներալ-մայոր Թամամշևի առաջ, որ սա գաղթականական նախահաշուից մի գումար յատկացնի Բագուի կոմիտէին, այնտեղ գաղթականների համար 50 մահճակալով մի հիւանդանոց բանալու համար։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մ. ԳԱԳԱԶԱՆԵԱՆԸ

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆՈՒՄ

Նոր-Նախիջեւան, 9 փետր.

Տեղական կոմիտէի հրաւէրով պ. Գագազանեանը մի օր մնաց այստեղ և յաջորդարանում երկու ժամ ու կէս խօսեց զանազան հրատապ հարցերի մասին։ 70—80 մարդ էր ժողովւած և մեծ հետաքրքրութիւնով լսում էր իր հայ պատգամաւորին։ Փախստականների ծանր հարցը, կամաւորական շարժումը, ներկայ մեր դրութիւնը և այն, ինչ որ կարող ենք և իրաւունք ունինք սպասելու ապագայում,—այս բոլոր գաւառ բաւարար լուսաբանութիւն նրա ճառի մէջ։ Ընդունելով, որ մենք մեծ հարւած ենք ստացել շնորհիւ կոտորածների, հեռուը այնու ամենայնիւ գտնում է, որ մենք կատարել ենք մեր պարտականութիւնը և շարունակելու ենք երթալ նոյն ճանապարհով, միայն պակասում է մեզ ոչ այնքան դրամ, որքան կենդանի ոյժեր։ Ճառախօսը մեծ տպաւորութիւն թողեց բոլորի վրայ։ Բուռն ցանկութիւն յայտնւեց նորից նրան տեսնելու և լսելու։ Ժողովի կողմից Գր. Զալխուշեանը շնորհակալութիւն յայտնեց և պ. Գագազանեանին և նրա հետ համբուրւեց։ Դահլիճը թնդաց ծափահարութիւններից։

Իրազեկ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐԴԱՀԱՆ.—Վերջերս մի գեղեցիկ օր Արդահանի բոլոր առևտրականները յայտնեցին, թէ շաբաթը Արդահանում բոլորովին վերջացել է, այն ինչ մի

digitised by A.R.A.R.@

երեք ժամ յետոյ այն շաբաթավաճառը, որն ասում էր թէ շաքար բոլորովին չունի, գաղտնի ծախել էր մի քանի ֆունտ շաքար 45 կոպէկով։ Այդ դէպքը յայտնեցին ոստիկանութեանը, որը իսկոյն և եթ խուզարկութիւն կատարեց և գտաւ բոլոր առևտրականների մօտ 80 փութ շաքար։ Այսպիսի երեւոյթներ անվերջ նկատւում են մեր «բարեխիղճ» առևտրականների կողմից։ Ոսկանեան

ՄԵՂՐԻ. — Վերջերս 4 վերստ հեռաւորութեամբ Աբաքսի ընթացքով Գարսկաստանից 12 դինած ձիաւոր աւազակներ վրայ են տալիս և թալանում, տանում են 3 ջորի, մի ձի, մի բերդան հրացան և մի ատրճանակ։ Գատմում են, որ նոյն ձիաւոր աւազակային խումբը հրացաններով ընդհարում է ունեցել մեր սահմանակից Գարսկաստանի Նոր Դիւզ գիւղի բնակիչների հետ։ Այս բոպէիս էլ երեք նոր սարաժնիկներ եկան, որոնք պատմեցին, որ նոյն աւազակախումբը իրենց ևս հրացանազրկութեան է ենթարկել։

— Մեր ադմինիստրացիան պահանջ է դրել, որ իւրաքանչիւր գիւղ պարտաւոր է զինաթափ լինել... Մեր գիւղից էլ պահանջում են 10 հրացան։ Գ. Իսրայելեան

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

„Ран. Ут."-ին հեռագրում են Կոպենհագենից. Ֆրանսիայի և Անգլիայի բնակչութիւնը տենդային ուշադրութեամբ է հետեւում Վերդենի ճակատամարտին, բայց աւելի քիչ վախ է զգում, քան Մառնի ճակատամարտի ժամանակ էր։ Ֆրանսիական ռեզերվները հարաւից փոխադրւում են դէպի Վերդեն։ Նրանց քանակը հանդստացուցիչ տպաւորութիւն է գործում հասարակութեան վրայ։

— „Daily Telegraph"-ը Վերդենի ճակատամարտի առթիւ ասում է, որ այդ շրջանի կորուստը մի կատաստրոֆ կը լինէր։

— Բերլինի թերթերի թղթակիցները հաղորդում են, որ Վերդենի շրջանում ամեն մի մետր տարածութեան վրայ գալիս է 200 դինուոր։ Այս պատճառով կռիւը անսովոր կերպով արիւնահեղ է։

— „Рус. Сл."-ին հաղորդում են Գարիզից, որ Վերդենի շրջանում գերմանական յարձակումը սկսած է Վիլհելմ կայսրի հրամանով՝ կանխելու համար դաշնակիցների յարձակումը արևմտեան և արևելեան ճակատներում։ Գերմանացիների կողմից ճակատամարտին մասնակցում է 60 զօրաբանակ։ Հրամայւած է ինչ գնով էլ լինի, առնել Վերդենը։ Նահանջել չկայ, նահանջողը կը գարկւի ետևից։ այս պատճառով յետին շարքերը առաջ են գնում նախորդ շարքերի դիակների վրայով։ Բերլինում ճակատամարտին հետեւում են ոչ պակաս լարւած յուզմունքով, քան Գարիզում։

— Ա. Ամֆիտէատրովը հեռագրում է Հռոմից „Рус. Сл."-ին. «Ես առիթ ունեցայ խօսելու Ֆրանսիական շտաբում կարևոր պաշտօն ունեցող մի գեներալի հետ, որ ժողովրդի անձնական բարեկամն է և ուղարկւած է այստեղ առանձին միսսիայով։ Այդ գեներալի ասելով, Ֆրանսիական շտաբը ոչ միայն նախապատրաստւած էր գերմանական յարձակմանը Վերդենի շրջանում, այլ և նոյն իսկ փափագում էր այդ։ Ստացւած տեղեկութիւնների համաձայն, գերմանացիներին չի աջողւել պատռել ճակատը և, զենքերալի կարծիքով, չի էլ աջողւիլ»։

— Հեղինակաւոր աղբիւրից հաղորդում են, որ Սև-ծովի ռուսաց նաւատորմիղը Անատոլիայի եղերքին նկատել էր յիսուն ուղտերից բաղկացած մի քարաւան, որով կրում էին Տրապիզոնից կառավարական հաստատութիւնների գոյքերն ու արխիւները։ Ականակիրները կրակ էին բացել։ Ուղտերի կէսը կոտորւած է, իսկ պահապան զինուորները թողել, փախել են։ Թիւրքերը շարունակում են շտապով պարպել Տրապիզոնը։ Թիւրքական ռազմանաւերը չեն երևում Սև-ծովում։ Բոսֆորը պահպանւում է հիդրոպլաններով։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Երեւան, 10 փետրուարի

VII-րդ Հայկական գումարտակի կողմից թոյլ տուէք ձեր յարգելի թերթի միջոցով խորին շնորհակալութիւն յայտնել Երևանի հայ կանանց կոմիտէին մեր բանակին 100 ձեռք սպիտակեղէն, 40 զոյգ գուլպաներ ու 40 կտոր սապոն նուիրելու համար։

Հրամանատարի օգնական՝
Գ. Բալայեան

ՀՐԱԳԱՐԱԿԸ ԱՑԴՊԷՍ ՉԵՆ ՄԱՌՐՈՒՄ

«Հորիզոն»-ի № 31-ում պ. Մէք. Վարանդեանը իր «Բաբքեր և տպաւորութիւններ» յօդւածի մէջ ինձ ևս շանթահարում է այսպէս. «Անցեալ օր մի պարոն, ըստ երևոյթին ինտելիգենտ»... և այլն։ Այս տողերի մէջ արտայայտւած հեգնանքին հակասում է այն հանգամանքը, որ «ըստ երևոյթին ինտելիգենտ» պարոնից «Հորիզոն»-ի դեկավարը մի քանի ժամանակ առաջ անձամբ ստացել ու տպել էր մի յօդւած։ Ապա պ. Վարանդեանը գրում է. «Մեղադրողը ասում էր. ի միջի այլոց, որ Կենտր.-ի գործավարութեան սահմաններում տեղի են ունենում զանց-ուութիւններ ու զեղծումներ, որոնց մասին անփոյթ ու անտեղեակ է թուում ինքը նախագահը, պ. Ս. Ցարութիւնեանը»։ Այս յայտարարութիւնը ճիշտ չէ։ Դուրս է գալիս, որ ես մեղադրում եմ «գործավարներին»—ուղեկցորդներին (стрѣлочниковъ)։ Ոչ, այդպէս չէ։ Ես ասել եմ և ասում եմ.—

«Հայկ. կենտ. կոմ.-ում ամեն բան այնպիսի հիմքերի վրայ է դրւած, որ ամեն ինչ կախւած է մարդկանց բարի կամքից։ Ես ցանկութիւն յայտնեցի իմ պատասխանատուութեամբ կոմիտէի մասին զեկուցել «Հորիզոն»-ում մի յօդւած, բայց պ. Վարանդեանը հրաժարւեց և գրանից։ «Հորիզոն»-ի դեկավարը գրում է իմ պ. Ս. Ցարութիւնեանի դէմ ուղղած յօդւածը չընդունելու առթիւ. «Պատասխանեցինք, որ անկարող ենք տպագրել, որ խնդիրը կարօտ է ստուգութեան, ես առաւել, որ ինքը, մեղադրողը, որպէս հեռացւած քարտուղար, ի վիճակի չէ պաշտպանել ձեւով ներկայացնելու գործի էութիւնը»։

Իմ հեռացելու պատմութիւնը գրեցի և ներկայացրի «Հորիզոն»-ին, բայց պ. Վարանդեանը այդ էլ չուզեց տպել, պատճառաբանելով թերթի սուղ էջերը և բանակուի անխուսափելիութիւնը։

Պօղոս Աբէլեան

Խմբագրութիւն. — «Կենտրոնական» նախկին քարտուղար պ. Աբէլեանը անձիօս է հրատարակում իմ ասածը։ Ես կրկնում եմ, ինչ որ ասել եմ «Հորիզոն»-ի № 31-ում. երբ պարոնը բերից իր մեղադրանքը և ես հարց ուի նրան՝ պնդում է արդեօք, որ Կենտրոնական գործավարութեան սահմաններում տեղի ունին զեղծումներ, նա պատասխանեց՝ այո և աւելացրեց, որ ինքը նախագահը անտեղեակ է։ Ուրիշ կարգի զանգատներ ունի նա նախագահի և գործակիցի դէմ, որոնցով, սակայն, չենք կարող զբաղեցնել «Հորիզոն»-ի էջերը։ Ուրախ եմ, որ պ. Աբէլեան իր այս նամակի մէջ չի կրկնում իր նախկին ծանր մեղադրանքը։ Համաձայնեցինք տպել նրա այս հակիրճ յայտարարութիւնները, որովհետև № 31-ի մեր յօդւածով նա շոշափւած է զգում իր պատիւը։ Մենք բան չենք ասել, թէ պ. Աբէլեանի հեռացումը Կ. Կ.-ից կապւած է որեւէ զեղծումի հետ։ Նա արդիւնք է մի միջադէպի, որի պատմութիւնը երկար է և չենք կարող տալ այստեղ։

Մ. Վ.

Խմբագիր՝
Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՊՈՍՏԱՐԿՂ

ԲԱԴՈՒ, Բազուեցիին.—«Նոր Բրիսովի կոբիքը» և «Բաւական դէպքերը» անկարող եղանք տպել մեզից անկախ պատճառներով։ Բանակիցը «Մելիքի Աղջկայ» շուրջը չի կարող շարունակել։

ՔՈՒԹԱԻՍԻ, Թ. Կարապետեանին.—Եթէ թերթ չէք ստանում, նշանակում է ձեր հաշւին ոչինչ չի վճարւած։

ԲԱԴՈՒ.—Յայտնում ենք ի գիտութիւն հայկաւանեցի զրադասների ընթերցողների, որ ոչ 1913 և ոչ էլ 1916 թւի համար «Հորիզոն» զրատենակը բաժնեզին չէ ստացել թերթ ստանալու համար վերոյիշեալ զրադ.-ընթերցարանին։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

«ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԲԻՒՐՈՒ» ԿՈՂՄԷՆ

ՓՆՏՈՒՈՒՄ ԵՆ

1) **Վանի** Արարուց թաղից Մարիամ Գէորգեան (Շիրաքեան) իր երեք տղաներով։ Մեծ դաղթին էջմիածնում մայրաքաղաք էր։ Փնտրողն է նրա քոյրը—Անանա Շաղոյեան։ Հասցէ՝ Զերբեզովսկի, № 36։

2) **Մուշ** Արտօնը գիւղից Յակոբ Տ.-Գասպարեան, լինում է մինչէ 40 տարու, մեծ փախին ճամբին կորուել է, ապա սահմանագլխից այս կողմն հասնելուն պէս հիւանդացել ու մեռել է հիւանդանոց (Օրկօֆ թերևս)։ Ցիշեալ առողջացել է, անցել էջմիածին, Երևան և յետոյ Բագու, այդպէս են ասել ծանօթները։ Փնտռողը նրա կինն է—Հռոմ։ Խնդրում ենք տեղն իմացողներից՝ յայտնեն այս հասցէին.—Թիֆլիս, Գուշկինսկի պատասք, № 25, «Տեղեկատու Բիւրո»։

3) **Վան** Վարազդատ Խաչիկեան (Մանդակունեան), 9 տարու, մօր անունը Մարինէ, յանձնւած է Երևանի Ա. որբանոցը և իբր թէ՝ Նոյեմբերին փոխադրւած է Ղարա-Քիլիսէ։ Ցետոյ, Լիզա կամ Էլիզ Քրիստոսուրեան, 1 տարու, Երևանի առաջնորդարանից վերցւած է ժամանակին, երբ մայրը մեռած է։ Իբր թէ սա էլ է փոխադրւած Ղարա-Քիլիսէ։ Փնտռողն է՝ Քրիստոսուր Մանդակունեան։ Հասցէ. Ռոստով-Դոն, Գուշկինսկի, № 50։

4) **Թիւար** Սոսրաթ գիւղից Սիրուն Ցարութիւնեան, 15 տարու, ժամանակին էջմիածնում որբ տրւած։ Փնտռողը Արտաշէս Ցովակիմեան։ Խնդրում ենք գիտցողներից, որ յայտնեն այս հասցէին. Գանձասարի Վարանցով, Ա. Մ. Ցարութիւնով, Արտաշէս Ցովակիմեան։

5) **Վան** Այգեստանի Զաւուշ-Օղլի թաղից, Սիրվարդ Սենեքերիմեան (Ալանեան), 13 տարու, հօրից-մօրից որբ, մօրեղբօր անունը Մնս Աւետիսեան։ Այս աղջիկը այժմ գտնւում է Գանձակի Խաչակաղ (Կուշչի), ծխական վարժուհի օր. Աշխէնի մօտ և ցանկանում է, որ իր պարագաները տեղեակ լինին այդ մասին։ Նրա հասցէն. Елисаветполь, Дондуковская ул., Павелъ Елисеопосовъ, Խաչկաղ, օր. Աշխէնի ձեռքով Սիրվարդին։

6) **Վան** Արտամէտ գիւղից Նազան Ցակոբեան (Զէնոյեան), 9 տարու, էջմիածին Ցեարել է հիւանդանոցում։ Մեռած է թէ կենդանի—լուր չկայ։ Փնտռողը՝ Ցակոբ Զէնոյեան։ Խնդրում ենք իմացողներից, որ յայտնեն հետեւեալ հասցէին. Մուխրանսկի—Անչխատսկի, № 15։

7) **Վան** Արտամէտ գիւղից Եսթեր Թումոյեան (կուզ Մանուկի թոռը), 8 տարու։ 4 ամիս է, որ տեղեկութիւն չկայ։ Փնտռողն է նրա մօրաքոյրը—Մարա Թորոսեան։ Խնդրում ենք յայտնել — Մուխրանսկի, Անչխատսկի, № 15։

Սրանով յայտնում ենք բոլոր մեզ դիմողներին, որ նամակով մեզ դրկեն 30 կոպէկանոց նամակագրոշմ (մարկա). որպէս զի իրենց յայտարարութիւնները թերթերին տանք և կամ մեր քովն եղած նամակներն իրենց դրկենք։ Բիւրոյիս միջոցները խիստ անձուկ լինելուն՝ չենք կարող բոլորին բաւականութիւն տալ։

185 1—1 «Տեղեկատու Բիւրո»

ՅԱՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր գրախանութներում վաճառւում է

ՀԱՅԵՐԷՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ, ՄԱՆՐԱՄԱՍՆ
ԵՒ ԳՈՒՆԱՏԻՊ
ՔԱՐՏԷԶ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԵՒ
ՀԱՐԵՒԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԻ
ՏԱՃԿԱ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ
և
ԱՍՐԳԱՏԱԿԱՆ
(2-րդ տպագրութիւն, լեռնեռով)

Ըստ Լինչի և Օսլոդի, կազմեց Արտաշես Աբեղեան։

Գինն է 1 ռ. 25 կ., քաթանի վրայ կպցրած 2 ռ., ճան. ծախքով 2 ռ. 40 կ.։ Բարտէզը զուտարով 25% զեղչ։ Դիմել՝ Тифлисъ, Армянск. Семинарія, А. Абегіану, կամ՝ Редакція „Оризонъ", А. Абегіану.

Գատրաստ է տպագրութեան համար նոյն կազմողի աշխատութեամբ՝ «Աբ-
898 խարհագրական Ատլաս։ 14—4

ЗАПОРЪ
КАТАРРЪ ЖЕЛУДКА
ГЕМОРОЙ
ИЗЛѢЧИВАЕТЪ РАДИКАЛЬНО,
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО
Пилюли „КАТАГЕМО"
М-ДЕЛАМУРЕ.
ПРОДАЖА ВЪ ЛУЧШИХЪ АПТЕКАХЪ
И ВЪ АПТЕКАРСКИХЪ СКЛАДАХЪ
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ СКЛАДЪ ДЛЯ
ВСЕГО КАВКАЗА
ЛАБОРАТОРІЯ М-ДЕЛАМУРЕ ТИФЛИСЪ
ЭРИВАНСКАЯ ПЛ. ПУШКИНСКАЯ 3.
ВЕРХНІЙ ЭТАЖЪ.
40—34 806

ՀԻՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

եմ գնում. վճարում եմ իւրաքանչիւրի համար մինչև 2000 ռ.։ Պէտքական դրամների կատալոգը,—ռուսական, հինյունական և այլն, 5-րդ դարից (Քր. Ծնող. առ.) սկսած մինչև 1914 թւի դրամներով, նկարներով և նրանց արժէքներով,—ուղարկում եմ 1 ռ. 65 կ. ճանապարհածախսով։ Գնում եմ և զանազան հնութիւններ։ Առաջարկութիւնը լուրջ է։ Հասցէ՝ г. Севастополь, Азовская ул. № 51, В. А. Лидзарь. 3—1
171

Լոյս տեսաւ և վաճառւում է
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
„ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ-ԱԼԱՆ"-Ի
ԵՐԳԵՐ
ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՊ.
Գումարով պնողներին զեղչ։
Դիմել՝ Կ. Մաքինաջեանին, տպարան «Մամուլ»։ 187 3—1

ՍՈՍԿԱԼԻ ՏԱՆՋԱՆՔՆԵՐԻՑ ՅԵՏՈՅ ԻՆՉՊԷՍ ԵՆ ՄԵՌՆՈՒՄ ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ

Ջղային հիւանդները մեռնում են սրտի թուլութիւնից, ողնաշարի ուղեղի բորբոքումից, ուղեղի փափկանալուց, մասամբ խելագար դրութեան մէջ կամ ինքնասպանութեամբ յանախ արբեցողութեան հետեւանքներից, ալկոհոլիզմից, որը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի ձգտում հիւանդի կողմից գինով խեղդելու հիւանդութեան երևան գալը։ Ջղային հիւանդութիւնների նշանները ի միջի այլոց հետեւեալներն են. դիւրագրգռութիւն, վատ տրամադրութիւն, վերջաւորութիւնների դողդղումն, սրտի թրթռոց, գլխի պտոյտ, անքնութիւն, վերջաւորութիւնների ընդարմացում կամ կաշի որոշ մասերի անզգայութիւն, կաշի սուր ըզգայութիւն, կոկորդի, ձեռների և յօդերի ցաւեր, կրծքի ճնշումն, յիշողութեան թուլութիւն, ականջների ազմուկ, տարօրինակ ցանկութիւններ և այլն։ Աւելի ծանր դէպքերում պատահում են մտաւոր կեանքի խանգարումներ։ Ջղային հիւանդութիւնները գլխի և ողնաշարի ուղեղային հիւանդութիւններ են։ Անչափ աշխատանքի, վշտի, հոգսի, վախի կամ ընդհանրապէս առողջապահութեան կանոնները խանգարելու պատճառով ջղային սիստեմը թուլանում է։ Ցաճախ այդ թուլութիւնը ժառանգական բնոյթ է կրում։ Ուժասպառութեան այդ դրութիւնները պէտք է վերացնել սիստեմատիկ կերպով ամրացնելով ջղային սիստեմը, մատակարարելով օրգանիզմին այն անհրաժեշտ նիւթը, որը անհրաժեշտ կը համարւի ջղերի համար։

Իսկ դա ֆոսֆորն է, որ տարիների ընթացքում աստիճանաբար պակասում է մեզանից, ուրեմն հարկաւոր է այդ պակասը լրացնել։

Գաբիզի յայտնի բժիշկ Գլէզին երկար աշխատանքներից և փորձերից յետոյ աջողւել է պատրաստել միակ դեղը, որը պարունակում է իր մէջ մեծ քանակութեամբ ֆոսֆոր։ Այդ դեղը կոչւում է Սոմոլոլ, որը վերականգնում է կորցրած երիտասարդութիւնը, առողջութիւնը և ընդհանուր ջղայնութիւնը և թուլութիւնը. արտասահմանի և Ռուսաստանի յայտնի պրոֆեսորները, բժիշկները և հիւանդները տուել են իրենց գովասանքը և շնորհակալութիւնը, և այժմ զանազան սանատորիաներում և հիւանդանոցներում բժշկում են հիւանդներին Գաբիզի յայտնի բժիշկ Գլէզի հանձարեղ դեղով՝ Սոմոլոլով...Ահա ինչ են գրում Սոմոլոլի բժշկութեան մասին բժիշկները.

Իմ պրակտիկայի միջոցին «Սոմոլոլով» բժշկում անխտիր բոլոր դէպքերում տուել է փայլուն արդիւնք։ Ամենաժուժ քայքայումների Սոմոլոլի օգնութեամբ կլինիքական բժշկական կատարած մեր դէպքերը տասնեակներից աւելի են, չհաշւելով հիւանդանոց այցելող հիւանդներին։

Մեր դիտողութիւններով միշտ պատրաստ ենք Ձեզ ծառայելու։

«Ջղային ու ներքին հիւանդութիւնների կլինիկա»՝ Բժ. Ժակ Լերու Մինօ։

Իսկական Սոմոլոլը պատրաստում է Ֆրանսիայում (Գարիզում), ամեն մի արկղը ունի գործարանի գրոշմը՝ Institut „D-r Calvet Paris". մի տուփը բաւական է, որ դուք զգաք նրա ազդեցութիւնը եւ դուք կը ստանաք ձեր ուզած եռանդը եւ առողջութիւնը. դեղերի հետ ուղարկւում է բոլոր եւրոպական և Ռուսաստանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակները։

Գատուէրները, փողը և նամակները ուղարկել՝ 1) Тифлисское отдѣленіе Института доктора Кальве, Тифлисъ, Эриванск. площ., Пушкинская 3, верхній этажъ, отд. 9/1 (Խնդրեմ հաւաքել դրել լրիւ, ինչպէս որ ասերէն գրւած է)։ Մէկ տուփն արժէ 7 ռուբ., ճանապարհածախսով և վերադիր վճարով 50 կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ռ. փողը առաջուց լրիվին, ճանապարհածախս չի վճարում։ Իսկ 4 տուփն արժէ 25 ռուբ.։

Վերադիր վճարով ուղարկւում է միայն 2 ռ. 50 կ. կանխավճար ստանալուց յետոյ։

886 0—6

Վանեցի Գէորգ Նշան Խոստիկեան, որն 1½ տարի առաջ գտնւում էր Ռուսաստանում, այժմ ուր ըլլալ չգիտնալու համար իր ծնողք որոնում են յիշեալ Գէորգին ուր ըլլալ գիտցողները թող բարի լինեն տեղեկացնել ծնողաց. Эривань, Астафьевская, № 26, жестян. Ваану Ханджянъ. 182 2—1

ՌՈՄԱՆՈՍ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ
ՎԱՐԴԸ (սօլօ, խումբ և դաշնակ) 30 կ.
ԱՇՆԱՆ ԵՐԳԸ (սօլօ և դաշնակ) 30 »
ՈՒՐԵՆԻ (դուէտ և դաշնակ) 40 »
ԱՆԶԱՏՈՒՄ (սօլօ և դաշնակ) 40 »
Վաճառւում է և մեզ մօտ՝ Тифлисъ, Головинскій пр. № 8, музык. магазинъ Керера. 183 3—1

Լոյս տեսաւ 2-րդ տպագրութեամբ
ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԷՆ
ԲԱՌԱՐԱՆ
ճոխացրած և վերամշակւած
(18,000 բառ, 662 էջ)
Գինն է 1 ռ. 25 կ.։ Վերադիր վճար 1 ռ. 73 կ.։
Նոյն հեղինակի՝
ՀԱՅ-ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ
Գինն է 1 ռ., վերադ. վճար. 1 ռ. 33 կոպ.։
Դիմել՝ Тифлисъ, Ваке, собств. дом. 846 Ա. Ի. Туманову. 30—2

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ
ՀԻՒԾԻԱԾՆԵՐԻՆ ԵՒ ԹՈՑԼԵՐԻՆ

Եթէ դուք հիւանդ էք, տառապում էք որևէ քրոնիքական հիւանդութեամբ, եթէ դուք հիւծւած էք, վատոյժ, ջղային, սակաւարիւն էք, եթէ ձեր օրգանիզմի նիզմը թուլանալուած է աղիքային թունաւորւելով, եթէ ձեր օրգանիզմի մէջ կուտակւել է միզային թթուաս, և տառապում էք գլխացաւերով, յոգային ուռմատիզմով, ողնուղեղի չորութեամբ, ստամոքսի կատարով, դեսպեպսիայով, սեռային անզօրութեամբ, քրոնիքական և սուր տրիպերով, այդ դէպքում կարդացէք այս յօդւածը և դիմէք մեզ։ Իսկ եթէ դուք նոյն իսկ չէք տառապում վերոյիշեալ հիւանդութիւններով, այնուամենայնիւ ուշադրութեամբ կարդացէք յօդւածս ձեր հարազատների մերձաւորների և ծանօթների։ Շատ շատերը կան, որոնք հնարաւորութիւն չունեն կարդալու այս յօդւածը, այդ պատճառով էլ չգիտեն ինչ և ինչ եղանակով ազատւեն ծանր հիւանդութիւններից. իսկ դուք արդէն կարդալով այս յօդւածը կարող էք մանրամասն բացատրել, իսկ նրանք էլ օգտւելով ձեր խորհրդից և բժշկելով իրենց հիւանդութիւնը, յաւիտեանս շնորհակալ պարտ կը լինեն ձեզ։ Իսկ ինչու այդ բանը չանէք դուք, չէ որ դուք ինտելիգենտ մարդ էք. չէ՞ որ դուք պատրաստ էք բարիք անել բոլորի համար, ուրեմն կանգ մի առէք ոչ մի բանի առաջ, որովհետև միայն բարիքով կարելի է չարիքի առաջն առել, և կեանքի հիմքն էլ բարիքը պէտք է լինի։

20 րդ դարի սկիզբը յայտնի դարձաւ բազմաթիւ գիւտերով և նորութիւններով։ Գիտութիւնը այդ կարճ ժամանակաժիջոցում մի տասը տարւայ ընթացքում շատ աւելի բան արեց, քան անցեալ դարերում։

Բժշկականութիւնն էլ, այսինքն հիւանդութիւնները բուժող՝ գիտութիւնն էլ իր պատւաւոր տեղը՝ բռնեց մարդկային հանճարի թշնամի քնութեան հետ ունեցած յաղթական պայքարի մէջ։

Մենք կարիք ենք համարում հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու ամենաշատ տարածւած հիւանդութիւնների մասին եղած տեղեկութիւնների վրայ, և ցոյց տալ ամենաթանկ և ամենանոր միջոցները նրանցից բուժելու համար։

Տանջալի և մահաբեր հիւանդութիւնների քանակը բազմաթիւ է. Նրանց նկարագրութեան համար հատորներ են հարկաւոր։ Այդ իսկ պատճառով մենք ամենից շատ կանգ կառնենք այն ամենատարածւած հիւանդութիւնների վրայ, որոնցից մարդիկ ամենից շատ են տառապում։

Միլիոնաւոր մարդիկ, որոնք զանազան հիւանդութիւններ ունին, մի կողմից անտեղեակ լինելով թէ ինչով և ինչպէս պիտի բժշկւեն, միւս կողմից զուրկ լինելով նիւթական կարողութիւնից, իսկ յաճախ էլ, կեղծ ամօթի պատճառով բժշկին չդիմելով, թողնում են հիւանդութիւնը առանց բուժելու այնքան ժամանակ, որ բուժումը դառնում է արդէն չափազանց դժւար, և նոյնիսկ անկարելի։ Բացի վերոյիշեալ պատճառներից, ապաքինմանը արգելք են հանդիսանում յաճախ դուք տեղական պայմանները,—բազմաթիւ մարդիկ ապրելով խուլ անկիւններում, հնարաւորութիւն չունին դիմելու խորհրդով բժշկի, վերջինիս բացակայութեան պատճառով։

Ցաճախ պատահում է, որ հիւանդը բժշկւում է իր հիւանդութիւնից, բայց վերջնականապէս չի ազատւում նրանից, այլ միայն բժշկում է նրա արտաքին նշանները։ Այդ ժամանակ հիւանդութիւնը, թաքնւելով հիւանդի օրգանիզմի մէջ, ընդունում է քրոնիքական բնոյթ, առաջացնում է բարդ հետեւանքներ և վատնդում է հիւանդի կեանքը։

Եւ ահա բազմաթիւ հիւանդների այս ծանր դրութեանը օգնութեան գալու համար Միջազգային մեդիկո-ֆարմացեւտիկ Դէպոի հիմնադիրները աշխատում են այնպիսի պրեպարատներ ձեռք բերել, որը հիւանդներին միջոց տայ առանց շատ ժամանակ և փող վատնելու, բժշկւել հենց տանը օգտւելով աւելի արմատական միջոցներով, որպիսիք գոյութիւն ունին բժշկականութեան մէջ ներկայումս։

Բոլոր ներքև յիշւած միջոցները ներկայանում են եւրոպական գիտնականների բազմամեայ և անդուլ աշխատանքի արդիւնքը, իսկ նրանց ներդրումը ստուգել են բազմաթիւ լաբորատորիաների փորձերով և կլինիկական դիտողութիւններով աշխարհին ամենայայտնի գիտնականները, պրոֆեսորները և բժիշկները։

Ցոյս ունինք, որ տպագրելով ներկայ յօդւածը, մենք մեծ ծառայութիւն արած կը լինենք շատ և շատ տառապող հիւանդների, և հենց միայն այդ հանգամանքը անտարբերների վարձատրութիւն կը լինի մեր աշխատանքների համար։

Խորին յարգանօք

Միջազգային Մեդիկո-Ֆարմացեւտային Դեպո.

Ամենալաւ ստուգւած և փորձւած միջոցները կարելի է ընդունել առանց բժիշկների դեղատոմսերի, որովհետև ներքև յիշւում են բժշկական խորհրդի կողմից, կլինիկական քննութեան, գիտական ստուգման և հաւատարմութեան են ենթարկւած բազմաթիւ պրոֆեսորների, բժիշկների և հիւանդների կողմից։

1) Քրոնիքական տրիպերից բժշկելու համար, ինչքան էլ որ դուք տառապած լինէք, արմատապէս բուժելու համար 25 օրւայ ընթացքում, արժէ 16 ռուբլի։

2) Սուր տրիպերից բժշկելու համար ամբողջ կուրսը արժէ 12 ռ. 50 կ.։

3) Նեղաստինիա, սեռական անուժութիւն, ուժերի թուլութիւն, հիւծութիւն, սակաւարիւնութիւն, և ժամանակից առաջ զառամութիւն, ապաքինման ամբողջ կուրսը, 2—3 տուփը արժէ 9 ռ. 75 կոպ.։

4) Դեմորոյի բուժումը, ինչ ձեւի ուռում է լինի, ամբողջ կուրսը, 2—3 տուփը արժէ 5 ռ. 35 կոպ.։

5) Փորկապութիւն, ստամոքսի, աղիքների կատարը, մաղանքներ բորբոքումը բուժելու համար կուրսը, 1—2 տուփը, արժէ 4 ռ. 30 կոպ.։

6) Ռեմատիզմ, պօղպրա, յոգացաւութիւն, երիկամունքների, լեարդի, միզափամփուշտի հիւանդութիւններ. շաքարախտ բուժելու համար, ամբողջ կուրսը 3—4 տուփ արժէ 4 ռ. 85 կոպ.։

7) Շատ շատերը արիպերի հիւանդութեան հետեւանքով տառապում են սեռային զորձարանների անկանոնութեամբ, գալիս են բոր, միզելու ժամանակ ծակոց միզափամփուշտի ցաւ. և այլն, բժշկելու կուրսը արժէ 6 ռ. 50 կոպ.։

8) Թոքերի հիւանդութեան, շնչառութեան զորձարանների քայքայման, հիւծախտի, բրոնխիտի բուժումը արժէ 5 ռուբ.։

Նպատակ ունենալով վերոյիշեալ պրեպարատները տարածել, մենք շահագրգռւած ենք, որ հասարակութիւնը օգուտ միայն թարմ և իսկական միջոցներից, և կարողանայ ուղղամտօրէն դատել նրանց ներդործութեան մասին։

Ահա ինչու գնորդը աւելի շահւած կը լինի, եթէ անմիջապէս մեզ դիմի, որովհետև միայն մեզ մօտ կարող է գտնել թարմ և չկեղծւած պրեպարատ։

Բոլոր պատւէրները, որոնք մեզ են ուղղւած, կատարւում են անմիջապէս նոյն օրը պոստով։ Որոնք դրամը սկզբից կուղարկեն, ճանապարհածախս չեն վճարի. վերադիր վճարով ուղարկւում է միմիայն, երբ կրեատցէ կանխավճար 3 ռուբլի, կայելի է և պոստային մարկաներով պատւիրած նամակի մէջ։

Առանց կանխավճարի պատւէրները կը մնան անկատար։ Հասցէագրել՝ Интернац. Медико-Фармацевтическое Депо, Тифлисъ, Эриванская пл., Пушкинская, № 3, отд. ор. 3. Հեռագրի հասցէն՝ Тифлисъ—Фармацевтикъ.
881 20—13

Հրատարակութիւն «Լոյս» Ընկերութեան։

Дозв. воен. цензъ.

Типографія „МАМУЛЪ", Лорисъ-Меликовская ул., д. 22.

digitised by A.R.A.R.@